

1981/82:71**Onsdagen den 3 februari em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

8 § Allmänpolitisk debatt (forts.)**Anf. 48 PER UNCKEL (m):**

Herr talman! Inför denna fulltaliga församling ber jag att få anföra följande.

Arbetet med att återupprätta vårt lands ekonomiska styrka är den allt överskuggande uppgiften för överskådlig tid.

Två vägar har anvisats för att ta Sverige ur krisen. Budgetproposition och motioner bär tydliga vittnesbörd om det svalg som skiljer dessa vägar åt. Socialdemokraterna satsar på centralismen. Endast genom statliga och kommunala insatser kan ekonomin vridas rätt och ett gott samhälle garanteras alla människor.

Vi moderater står för en sådan politiks raka motsats. Sverige har redan för mycket av regleringar, krångel och hämskor för att de krafter som skapar välstånd skall kunna verka och ge den trygghet som hör ett välutvecklat samhälle som vårt till. Enskilda människor och företag måste åter ges en chans att konstruktivt få bidra till att göra Sverige bättre.

Skillnaden mellan oss och socialdemokraterna är ideologisk. Jag skall, herr talman, illustrera denna skillnad mellan våra partier genom att diskutera våra resp. energimotioner.

Endast genom att staten och kommunerna styr och reglerar kan energiförsörjningen ges en inriktning som ger jobb och som stämmer överens med våra långsiktiga intressen. Detta är den socialdemokratiska tesen. Besluten om energiförsörjningen skall centraliseras. Det som i dag sköts av enskilda skall kommunerna ta hand om. Samtidigt skall kommunernas nuvarande ansvarsområde beskäras till förmån för ett än starkare statligt inflytande. Socialdemokraternas energimotion är en hyllning till den offentliga makten.

Låt oss granska vad de socialdemokratiska kraven faktiskt innebär. Men först några ord om sysselsättningen.

Socialdemokratin har satt sig före att framstå som en den fulla sysselsättningens värnare framför alla andra. Också energipolitiken är en del av denna strategi. Insatser på energiområdet skall ge 30 000–40 000 jobb, hävdar man.

Det är inte stora krav på sakunderlag socialdemokraterna ålägger sig innan löften ställs ut. De nya jobben visar sig vid närmare granskning vara hämtade ur en fem år gammal kalkyl gjord på basis av ett av salig energikommissionens energiförsörjningsalternativ. Sedan dess har nästan allting förändrats här hemma och i vår omvärld. Men inte bara kalkylen är gammal. Den bygger också på att varenda mutter i de nya energiproduktionsanläggningarna görs i Sverige. Det är en mildt sagt orealistisk förutsättning.

I den mån socialdemokraterna ordnar mera sysselsättning än andra, gör man det genom att påyrka att också sådana delar av energipolitiken som blivit överbevisade av verkligheten skall genomföras. Sysselsättning av detta slag är sysselsättning på skattebetalarnas bekostnad. Av sådana jobb har vårt land redan avsevärt mycket fler än vad ekonomin tål.

Socialdemokraternas sysselsättningskapande energipolitik är alltså ett teoretiskt räknestycke kryddat med ett sedvanligt subventionsinslag. Inget är nytt under solen.

Så till motionens huvuddel, säkert ljuv musik för den som alltjämt tror på centralism och socialism, men oroande för alla som varit beredda att se resultaten av en sådan politik på andra områden. Socialdemokratisk energipolitik framstår alltmera som en korsning mellan efterkrigstidens misslyckade bostadspolitik och miljonrullningarnas Stålverk 80.

Så här ser politiken ut. Oljehandeln skall regleras. Oljeförsörjningen skall tryggas genom att importlicenser utfärdas av staten till företag som avstår från spotmarknadshandel till förmån för långa kontrakt. De internationella oljebolagens skatteförhållanden skall ses över. Offentliga representanter i oljebolagens styrelser skall sörja för ett ökat statligt inflytande.

Det var just långa kontrakt som gav statliga Svenska Petroleum en förlust i halvmiljardklassen förra året. Flera av de internationella oljebolagen har dessutom redan dragit ner sin verksamhet i Sverige, enligt uppgift därför att man ansett att staten otillbörligt favoriserar Svenska Petroleum. Oavsett vad man anser om de anförda skälen är det uppenbart, att krav på att staten skall låta sig representeras i dessa företags styrelserum inte lär öka intresset för dem att verka i vårt land. Och hur går det då med försörjningstryggheten? Skall det bli ännu fler Svenska Petroleum?

För att ersätta olja behöver Sverige använda mer kol. Det medger också socialdemokraterna. Men kolet skall stat och kommun bestämma över.

Kol och inhemska bränslen skall introduceras genom att staten utformar en plan i vilken det exakt anges i vilka kommuner den ena eller den andra värme- eller kraftanläggningen skall uppföras. För säkerhets skull skall staten också bestämma hur stor resp. anläggning skall vara.

Men också för kol skall det införas importlicenser för att staten skall kunna kontrollera vem som importerar det kol vårt land behöver. Poängen med

denna tanke anges dessutom vara att vi därigenom kan tillse att vi inte får in mera kol i landet än vad riksdagen har angivit.

Staten skall alltså, tycker socialdemokraterna, garantera fasta prisrelationer mellan olja och kol och, förefaller det, mellan olja och förnybara energikällor. Oavsett prisutvecklingen på de internationella energimarknaderna och oavsett vilka miljökrav som från tid till annan kan komma att läggas på den ena eller den andra energikällan skall alltså staten garantera att prisrelationerna hålls konstanta.

Till slut vill socialdemokraterna säga nej till kolkondenskraftverk, det enda som – om kärnkraften skall kunna avvecklas, som socialdemokraterna vill – kan förhindra att inte bara Kalix älv behöver byggas ut utan också all annan vattenkraft i landet.

Den byråkratiska kolpolitik som socialdemokraterna föreslår saknar varje förankring i den verklighet politiken ändå inte kan avskaffa. Regler genom vilka centrala tjänstemän fastställer specifikationer för kol- och flispannor i landets alla kommuner blir till ett byråkratins heliga tempel. Räkningen får skattebetalarna stå för.

Nya energiproduktionsanläggningar skall nu emellertid inte bara detaljspecificeras av staten utan även upphandlas gemensamt, menar socialdemokraterna. Ett statligt bolag skall ta hand om hanteringen av inhemska bränslen. Skall oljeersättningsmålet kunna nås med förnuftiga medel till 1990 är det just denna typ av hantering som är så förödande. Antingen gör byråkratin ett rejält jobb – och då lär inte energianläggningarna se dagens ljus på denna sidan 1990-talet – eller också slår man av på kvaliteten i prövningen för att hinna i tid. Det är inte av en tillfällighet, herr talman, som beslutsfattandet i Sverige alltjämt är något så när decentraliserat.

Vattenkraften vill socialdemokraterna bygga ut. Samtidigt skall staten ta över också det som i dag är enskilt på vattenkraftsområdet. Vattenkraftsanläggningar av betydelse bör på sikt överföras i samhällets ägo, menar socialdemokraterna. Redan nu bör offentlig styrelserepresentation i vattenkraftsbolagen genomföras.

S. k. övervinster i vattenkraftsbolagen skall beskattas mera, menar man också. Innan ett system med detta syfte kan införas bör en provisorisk produktionsavgift på 1 öre/kWh läggas på all elkraft.

Återigen får svenska folket stå för fiolerna. Och vem har sagt att vattnet rinner fortare genom vattenkraftverken bara därför att staten tar över äganderätten?

På energihushållningsområdet når den socialdemokratiska centralismen ett mäktigt crescendo.

Ett energisparmål skall fastställas av statsmakterna för varje kommun. Kommunerna skall i sin tur ges starkare styrmedel för att kunna tillse att enskilda människor sparar mera. Obligatorisk kommunal besiktning av fastigheters energiförbrukning skall införas. Kommunerna skall ges rätt till föreläggande om energisparåtgärder. Kommunerna skall också ges möjligheter att förbjuda direktverkande elvärme. Byggnadslovsprövning skall införas för nya uppvärmningssystem.

Herr talman! Så genomförs socialismen på energiområdet.

En politik av det här slaget kan kanske ge ett kraftfullt intryck. Men klok och förnuftig är den inte. Energifrågorna är för allvarliga för att medge den orgie i statsstyrningsexperimentering som socialdemokraterna inbjuder till. Vi har inte råd att upprepa misslyckandena från bostadspolitiken eller den s. k. aktiva näringspolitiken. Energikostnaderna har hunnit bli oss övermäktiga innan misstagen kan repareras.

Vi moderater har en annan syn än socialdemokraterna på hur energipolitiken bäst anpassas till kravet på återställd ekonomisk balans. I vår partimotion framhåller vi:

”Den grundsyn som moderat energipolitik bygger på är att i högre grad än f. n. låta marknaden bedöma olika energiproduktions- och energihushållningsåtgärders värde och förutsättningar. Detta innebär inte att statens roll inom energipolitiken blir oviktig men väl att dess verksamhet begränsas till sådant, där staten har större förutsättningar än marknaden att göra riktiga bedömningar och att sätta in angelägna åtgärder. Staten skall ange ramarna, t. ex. i miljöhänsenden, men utnyttja den kunskap som genom årtionden byggts upp inom kommuner och företag för att trygga energiförsörjningen till lägsta kostnad. Ett decentraliserat ansvar för energiförsörjningen medverkar dessutom bäst till den flexibilitet som osäkerheten om kommande förutsättningar för energiförsörjningen kräver.”

Man hör redan de socialdemokratiska invändningarna. Vi måste handla. Osäkerhet får inte bli en ursäkt för uteblivna åtgärder.

Argumenten är verklighetsfrämmande, herr talman. De utgår från tron att gör inte staten och kommunerna något så gör ingen annan det heller. Det är ur denna misstroendets föreställning som tanken om den offentliga maktens hegemoni springer.

Nu finns det emellertid andra som gör något när staten eller kommunerna avstår. Miljoner människor och företag gör sina egna bedömningar utifrån sina egna kunskaper och informationer. Helt visst gör enskilda och företag ibland fel. Det får man stå ut med. Att en del enskilda människor och enskilda företag fattar felaktiga beslut är ändå oändligt mycket lättare att fördra än när den offentliga makten gör det å hela samhällets vägnar.

Herr talman! Energiområdet har under mer än tio år varit det politiska tyckeriets tummelplats. Energiförsörjningen är så viktig, har det hetat, att det allmänna, och i synnerhet staten, måste ta ansvaret. Andra är inte förutseende nog.

Tydliga tecken pekar i dag hän mot att denna politik är på väg att misslyckas. Den offentliga regleringen av energiförsörjningen har inte ökat förutseendet utan har i stället skapat osäkerhet och rådvillhet hos dem som skall bära de ekonomiska riskerna för investeringar i nya energiproduktionsanläggningar. Den naturliga förändring av energisystemet som oljeprisstegringarna 1973 och 1979 automatiskt skulle ha stimulerat fram har brutits sönder.

Den politik socialdemokraterna nu presenterar skulle göra misslyckandet definitivt.

Låt mig gärna tillägga, herr talman, att vi heller inte gagnar en ändamålsenlig energiförsörjning genom att lägga ner all möda på att utträna vilka energislag vi inte vill använda eller genom att driva fram energislag som inte är konkurrenskraftiga. Åtgärder och ansträngningar av detta slag undergräver det svenska samhällets konkurrenskraft ytterligare. De val vi ofta inbillar oss att vi har på energiområdet existerar inte i praktiken.

Att premiera ännu inte färdigutvecklade energiformer förefaller att vara ett viktigt motiv till den nya kompromiss som ingåtts på skattepolitikens område mellan mittenpartierna och socialdemokratin, en kompromiss som utöver illa överlagda styreffekter också kommer att drastiskt höja uppvärmningskostnaderna för landets villaägare och hyresgäster.

Med skattepolitikens hjälp, har man tänkt sig, skall energislag som man tycker bäst om, t. ex. sådana som finns i Sverige och sådana som anses ha miljöfördelar, ges favörer. Andra skall straffbeskattas.

Riskerna med ett sådant energiskattesystem är uppenbara. I praktiken dyrare inhemska energislag kan komma att premieras på bekostnad av billig importenergi. Helt skilda miljöeffekter kan komma att jämföras, även om sådana jämförelser inte låter sig göras på ett rättvisande sätt.

Herr talman! Den ekonomiska återhämtningen kan inte fullföljas om staten tvingar fram energiinvesteringar som ekonomin inte kan bära eller om byråkratiskt krångel hämmar all initiativkraft. De socialdemokratiska förslagen urholkar enskilda människors och företags självbestämmande på ett sätt som är principiellt oacceptabelt och effektivitetsmässigt oklokt. Den kommunala självstyrelsen undergrävs. Det är, herr talman, inte bra politik att ta beslutanderätten från dem som kan och ge den till dem som tror att de kan.

Anf. 49 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Ett av de stora glädjejämnena i svensk ekonomi under fjolåret var den mycket positiva utvecklingen på aktiebörsen. Den är ett resultat bl. a. av de åtgärder som riksdagen på hösten 1980 beslutade om för att stimulera aktiesparandet. Jag har förstått att effekterna av dessa åtgärder för många kommit som en överraskning – för vissa som en ganska obehaglig överraskning.

Socialdemokraternas missnöje med det som skett beror naturligtvis på att utvecklingen utgör en alldeles klar dementi av att det skulle behövas kollektiva löntagarfonder för att få fram riskvilligt kapital. Nu söker de sprida uppfattningen att stimulansåtgärderna skulle vara orättfärdiga, och de har motionsvägen föreslagit att de skall avskaffas. De drar sig inte ens för att i den allmänna upphetsningen tala om börskrasch. Någon saklig grund för sådant ansvarslöst tal finns naturligtvis inte.

Aktiesparandet har tidigare varit skattemässigt missgynnad. Dubbelbeskattningen av aktieutdelningar och den förmånliga beskattningen av t. ex. småhus och premieobligationer har lett till att hushållen minskat sitt aktieinnehav till förmån för andra sparalternativ. Genom de åtgärder som nu har vidtagits – och jag tänker då inte bara på lättnaderna i dubbelbeskatt-

ningen och skattefondssparandet, utan också på den skärpta reavinstskatten på fastigheter och på begränsningen av rätten att kvitta bort reaförluster på premieobligationer – har en del av snedvridningen på kapitalmarknaden tagits bort.

Nu planerar vi att gå vidare på den vägen. Jag räknar bl. a. med att senare i vår återkomma till kammaren med förslag om lindrad dubbelbeskattning på aktier i icke börsnoterade aktiebolag.

Uppgången på aktiekurserna innebär att flertalet börsföretag nu har fått en i förhållande till substansvärdet rimligare värdering än tidigare. I början av 1970-talet värderades ju företagen till ca 60 % av sitt substansvärde. I slutet av 1970-talet hade börsvärdet sjunkit till 35 % av substansvärdet. Kursuppgången innebär att vi nu är tillbaka vid det förhållande mellan börs- och substansvärde som rådde i början av 1970-talet.

När man säger att nuvarande kurser är våldsamt uppdrivna, tycks man mena att förhållandena under 1970-talets senare hälft i någon rimlig mening skulle vara normala. Det innebär att man tycker att det är normalt att företag som Volvo, SKF, Saab-Scania och L M Ericsson får varje investerad krona nedvärderad till 30 à 40 öre. Det kan inte överraska någon att jag har en helt annan uppfattning.

Det ökade intresset för aktier har också mottagits väl ute i företagen. Flera företag ser nu en möjlighet att förstärka sitt riskvilliga kapital och därmed möjligheter att göra djärvare framtidssatsningar och att skapa tryggare jobb. Nyemissionsvolymen uppgick i fjol till över 1,6 miljarder, och mycket tyder på att den i år kan bli än större. Esselte och Volvo har redan aviserat nyemissioner av betydande omfattning.

Skattefondssparandet har utpekats som den väsentliga orsaken till det ökade intresset för aktier, och det har helt säkert bidragit. Men man bör inte underskatta betydelsen av de övriga åtgärder som vidtagits för att styra kapitalmarknaden rätt. Jag vill också påminna om den manifestation som gjordes hösten 1980, där lindringen i dubbelbeskattningen, den 30-procentiga skattereduktionen på utdelningar, höjningen av schablonavdraget vid aktieförsäljningar och tillskottet av medel till fjärde AP-fonden kompletterade åtgärderna inom ramen för skattefondssparandet. Det senare hade då funnits i ett par år, men satte fart först när dessa övriga åtgärder vidtogs. Den manifestationen övertygade många om att det åter var idé att satsa på aktier. Vi visade genom alla dessa åtgärder att vi ville satsa på enskilt aktieäggande.

Vad är det då som gör socialdemokraterna så rasande över den här framgångsrika utvecklingen? Jo, naturligtvis att den väsentligt försvagar hela propagandan för löntagarfonder. Ökningen av enskilt aktiesparande innebär helt enkelt ett allvarligt hot mot hela löntagarfondsidén.

Hur allvarligt de ser på saken demonstreras med all önskvärd tydlighet av att de vill avskaffa skattefondssparandet och skattereduktionen på utdelningar av bl. a. statsfinansiella skäl. Samtidigt förordar de emellertid löntagarfonder, vilkas statsfinansiella kostnader för varje sparad krona är ungefär dubbelt så höga. Det finns alltså ingen som helst statsfinansiell grund

för den socialdemokratiska hållningen. Det är uppenbart att den inte heller kan motiveras av behovet att få fram riskvilligt kapital. Skälen är i verkligheten helt andra.

Syftet med löntagarfonderna är nämligen att radikalt ändra maktförhållandena i svenskt näringsliv. Som Rudolf Meidner, efter att ha gått igenom de förslag som framlagts under det senaste årtiondet, konstaterar i sin senaste bok, *Om löntagarfonder*: "Rörelsens strävan att via ett fondsystem undan för undan förvärva äganderätten till produktionsmedlen och därmed överta den traditionella arbetsgivarrollen kvarstår." Liknande uttalanden har tidigare gjorts av dem som utarbetat det senaste förslaget från LO och SAP.

Enligt det förslaget skulle löntagarfonderna efter ett tiotal år – kanske ännu snabbare – ha 50 % i ägarandel eller mer i samtliga börsföretag. Man kan ha kritiska synpunkter på maktkoncentrationen i svenskt näringsliv. Men med kollektiva löntagarfonder sprider man inte makten. Man byter bara ut en maktkoncentration mot en annan och värre. Vare sig det blir fackens ombudsmän eller några politiskt valda, blir det i praktiken fråga om en större anhopning av ekonomisk och politisk makt hos ett fåtal personer.

Samhällsstrukturen kommer att ändras på ett väsentligt sätt och enligt min uppfattning till det sämre. Mångfalden i samhället riskeras när en enda organisation, uppbyggd på ideologiska värderingar, blir den dominerande ägaren, arbetsgivaren och den fackliga organisationen i samhället. Vem vågar egentligen opponera sig mot en sådan maktfaktor?

Detta att mångfalden går förlorad får konsekvenser på många områden, inte bara ekonomiska utan även t. ex. kulturella.

Oberoende av om det blir fackföreningsägda löntagarfonder eller politiskt ägda, länsvisa fonder, kommer de att verka återhållande på strukturomvandlingen i ekonomin. Fackföreningarna är ju uppbyggda för att skydda och slå vakt om existerande arbetstillfällen för redan sysselsatta personer. Och en av de viktigaste saker som svensk ekonomi behöver f. n. är mer av flexibilitet och möjligheter till omvandling inom näringslivet, från de s. k. krisbranscherna till andra sektorer inom näringslivet som har bättre framtidsutsikter och större expansionsmöjligheter.

Fonderna skulle alltså få en konserverande effekt. Det är lätt att bilda intressegrupper för jobb som finns, medan det knappast går att skapa några för de jobb som ännu inte finns men som kan komma i framtiden.

Socialdemokraternas agerande här i kammaren ger talrika belägg för vad jag just har sagt. Hur ofta ställs inte frågan: Vad avser regeringen att göra för att rädda sysselsättningen i företaget X eller i kommunen Y? Det måste vara närmast omöjligt för en länsfond att inte gå in med stödinsatser för att rädda sysselsättningen i nedläggningshotade företag. Om man sedan tänker sig 24 länsfonder, som alla resonerar på samma sätt, inser man snabbt att det inte blir mycket investeringsmedel kvar till eventuella expansiva företag och än mindre till något nyföretagande. Den omvandling från skyddad till konkurrensutsatt sektor som svensk ekonomi behöver och som nu påbörjats skulle då avstanna och sannolikt förvandlas till sin motsats.

Det finns också stor risk för att fackföreningsägda fonder skulle bli starkt protektionistiska. Genom att man äger importföretagen kan man lätt strypa konkurrensen från andra länder för att, som det skulle heta, värna om den egna sysselsättningen. Det har sannerligen inte saknats sådana inslag hos socialdemokratin under senare tid.

Förmodligen skulle man inom löntagarfonderna i sitt agerande ta större hänsyn till producentintresset än till konsumenternas intressen. Fackföreningsrörelsen har ju som organisation ett starkt intresse av att slå vakt om producenterna. Konsumenterna utgör inte heller någon stark, organiserad grupp som lika lätt kan göra sin röst hörd. Det är inte svårt att t. ex. föreställa sig hur man genom etableringskontroll, utövad av starka producentintressen, skulle hålla nya produkt- och affärsidéer på mattan.

Även på andra sätt skulle löntagarfonderna leda till mindre konkurrens i ekonomin. Det måste framstå som omotiverat att ett företag skall konkurrera ut ett annat, när företagen har samma ägare. I stället blir det ju sannolikt samarbete, marknadsuppdelning och olika former av karteller eller andra exempel på konkurrensbegränsningar.

Om vi får 24 länsfonder uppkommer sannolikt en mycket märklig form av länsprotektionism. Det är svårt att föreställa sig att fondstyrelsen i t. ex. Värmland eller Norrbotten skulle satsa sina medel i tillväxande och expansiva företag i Skåne eller Sörmland, när det samtidigt finns nedläggningshotade företag i det egna länet.

Många av konsekvenserna av ett löntagarfondssystem hänger samman med att det inte finns någon intressent som bevakar kapitalavkastningen. Ingen har något personligt intresse av att medlen placeras där avkastningen blir högst. I förslagen står tvärtom att de *inte* skall investeras bara efter avkastningskrav.

Detta är en allvarlig invändning mot förslaget om löntagarfonder. Det innebär i själva verket att fondernas införande kommer att betyda att grundvalen för marknadsekonomin rycks undan.

Nu säger man visserligen här och var att "vi vill bevara marknadsekonomin". Men det räcker inte, marknadsekonomin bevaras inte bara för att man *vill* behålla den. Den bevaras endast om man skapar system och regler som gör att den kan överleva inom systemet, så som systemet fungerar.

Det finns f. ö. ett flertal andra förespråkare för löntagarfonderna som rent ut säger att fonderna är till just för att avskaffa marknadshushållningen som system. Sådana propåer har i varje fall den meriten att orden överensstämmer med förslagets innebörd.

Vilket man än säger, så spelar det ju mindre roll. Det är inte orden som räknas, utan hur fonderna faktiskt kommer att fungera.

Och i fondsystemets konstruktion finns ingen garanti för effektiviteten i kapitalanvändningen. Fonderna skall inte konkurrera om kapitalet. I realiteten kommer de att få en automatisk tilldelning, merparten i form av skattemedel. Medelstilldelningen blir inte alls beroende av hur väl eller dåligt kapitalet förvaltas och placeras. Då blir naturligtvis intresset av att placera, där lönsamheten kan förväntas vara högst, ytterst ringa. Detta betyder på

sikt ett hot mot dynamiken i ekonomin och ett hot mot framtida tillväxt och välståndsökning.

Sammanfattningsvis, herr talman, blir effekterna av ett införande av kollektivt ägda löntagarfonder sådana, att de inte går att placera in i en blandekonomi som den svenska med stora inslag av marknadsekonomi och konkurrens. Konkurrens på de olika marknaderna för varor och produktionsfaktorer, inte minst på kapitalmarknaden, och priser och vinster som fungerar som signaler till konsumenter och företagare är nödvändiga inslag i en sådan ekonomi. I ett litet land som vårt är också konkurrensen från utlandet genom en fri internationell handel och förhållandevis fria kapitalrörelser över gränserna något oundgängligt.

Om konkurrensen och signalerna inte längre fungerar blir hela systemet ineffektivt och odugligt.

Det finns naturligtvis de som menar att marknadernas signaler kan eller rent av bör ersättas av politiska signaler. Då har man lämnat marknadshushållningen och gått över till ett annat ekonomiskt system.

Det säger vi nej till. Genom de åtgärder som vidtagits under senare år och de effekter vi nu kan avläsa har vi visat att marknadsekonomin alltså är livskraftig. Den vägen vill vi vandra vidare på också i framtiden.

Anf. 50 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Det blir kanske så att arbetslösheten här i Sverige ökar till 150 000, kanske 160 000 eller 170 000 människor. Men det får inte bli så att vi tycker att 100 000 arbetslösa är en hygglig siffra bara därför att arbetslösheten hotar att stiga till 150 000 eller 160 000.

Många orter runt om i vårt land drabbas av företagsnedläggelser. Varsel om uppsägningar och permitteringar duggar tätt i det svenska samhället. Är det tillräckligt många människor som drabbas på en gång brukar ju tidningar, radio och TV och vi politiker runt om i landet ägna oss åt den orten. Och det är självklart att vi gör på det sättet.

Men det finns många andra platser i det här landet, där man inte på det här dramatiska sättet drabbas av plötsliga företagsnedläggningar, men där arbetslösheten ändå steg för steg ökar till fruktansvärt höga nivåer.

Jag var i Åmål i går, i Dalsland. Där är arbetslösheten nu 7,9 %. Åmål har inte drabbats av de stora företagsnedläggelserna. Åmål har inte stått i förstasidesrubrikerna i storstadstidningarna, men arbetslösheten drabbar människorna där lika fruktansvärt som på andra håll. Bakom alla siffror och bakom all statistik finns mänskliga tragedier.

För några dagar sedan ringde mig en man i 50-årsåldern. Han bor i en av Stockholms förortskommuner. Under en stor del av sitt liv har han varit egen företagare. Av olika skäl upphörde han med den verksamheten för något år sedan och övergick till att bli anställd, fackligt organiserad. Jobbet tog slut för honom i höstas. Sedan dess har han kämpat för sin existens, kämpat för sitt människovärde. Han har besökt arbetsförmedlingen flera gånger i veckan. Han har ringt runt och farit omkring och letat efter jobb. Han har sökt även sådana uppgifter som i fråga om kvalifikationskrav och annat legat långt

Onsdagen den
3 februari 1982

Allmänpolitisk
debatt

under de uppgifter som han tidigare haft. Men överallt har det varit många, många andra arbetssökande. För honom har det inte funnits någon plats någonstans.

Det var den djupaste förtvivlan som mötte mig i den här mannens telefonsamtal. Men samtidigt fanns det hos honom en vilja att inte förlora sitt människovärde, en vilja att vara med och förändra det här samhället i en annan riktning. Han hade förstått att den borgerliga politiken *inte* kunde hjälpa honom och andra arbetssökande.

En bekant till mig har en tonårsson som går arbetslös. Hon refererade häromdagen för mig ett samtal som den här killen hade med en kompis på bussen. Det löd så här:

Har du jobb?

Nej, har du?

Nej.

En lång tystnad. Och sedan sa Janne med resignation, men med förvåning också: Jobbet tog slut.

Han förstod inte riktigt det här. Han bodde ju trots allt i en kommun strax utanför Stockholm. Han hade inte haft några problem förut att få jobb. Nu fanns det inget jobb åt honom heller. Han har aldrig dragit sig för att ta vilket jobb som helst. Ändå får han inget.

Ibland heter det ju att de arbetslösa åtminstone delvis får skylla sig själva. Det sägs att de är för kräsna, att de inte söker de jobb som finns. Den här 50-åringen som ringde mig hade inte vågat tala om för en del av sina vänner att han var arbetslös. De skulle inte förstå det, de skulle tro att det var något fel på mig, sade han.

I Åmål med 450 arbetslösa människor finns det 13 lediga jobb, ett ledigt jobb i tillverkningsindustrin. I hela landet finns det några hundra arbetsplatser, som passar de ungdomar som inte har någon yrkeserfarenhet eller särskild yrkesutbildning. Det är inte de arbetslösa det är fel på. Det är så, att det inte finns arbete. Det finns inte arbete åt de över 120 000 människor som går arbetslösa i det här landet. Åt de 450 i Åmål fanns det 13 lediga jobb att dela på.

Ibland heter det ju också att man lider ingen nöd om man är arbetslös. Det finns de som påstår att somliga andra rent av trivs med att gå och stämpla. Och för ungdomar, sägs det, är det ju bara att gå och hämta det kontanta arbetslöshetsstödet.

Den här 50-åringen som ringde mig kämpade inte bara för sitt människovärde utan också för sin försörjning. Han hade inte hunnit vara med tillräckligt länge i kassan för att kvalificera sig för ersättning. Han fick inga pengar därifrån.

Men de som får pengar från arbetslöshetskassan kompenseras ju också ganska dåligt. Många som är arbetslösa får bara mellan 60 och 65 % av vad de tjänar i vanliga fall. Arbetslöshetsförsäkringen är inte den köttgryta som en del föreställer sig. Av de arbetslösa ungdomarna har faktiskt de flesta inte alls möjlighet att få något kontant arbetslöshetsstöd.

Nu är det inte nog med det här, utan nu vill man från borgerligt håll ytterligare försämra arbetslöshetsförsäkringen.

Vi säger nej till de besparingsåtgärderna. Vi säger nej till den övervältring av kostnader från staten på de arbetslösa som man från borgerligt håll nu föreslår. Inom Metall beräknar man att bara Metallmedlemmarna genom regeringens förslag till försämrade statsbidragsregler skulle få betala 50 milj. kr. mer för arbetslöshetsförsäkringen.

Det sägs så vackert att bördor skall bäras av dem som har de bästa förutsättningarna för det, men i dagens Sverige tycks det vara precis tvärtom.

Det har utbrutit en underlig tävlan mellan de borgerliga partierna, en tävlan om att så snabbt som möjligt hinna riva upp så mycket som möjligt av trygghetsverket. En av deltävlingarna gäller det lagfästa anställningsskyddet. Tvåpartiregeringen har lagt fram förslag om att införa provanställning och fler korttidsanställningar. Därmed ökar man återigen arbetsgivarens makt över anställningsförhållandena. Regeringens förslag överträffas naturligtvis i de moderata motionerna. Moderaterna vill gå ännu längre och ännu snabbare genomföra uppluckringen av anställningsskyddet.

Det finns en lång rad exempel på vad jag skulle vilja kalla manipulationer som syftar till att arbetsgivarna skall undgå ansvar för de anställdas trygghet. Kostnaden för permittering övervältrar man ju mera regelmässigt på de anställdas egna arbetslöshetskassor. Man sätter vackra namn på sådant som egentligen inte är annat än att man kastar ut människor i arbetslöshet. Det talas om frivillig veteranavgång, man konjunkturenpassar pensionerna osv.

Allt det här tillsammans är en mycket allvarlig utveckling, som hotar rätten till arbete, som ökar arbetsgivarnas makt och myndighet. Den utveckling vi har på arbetsmarknaden med färre och färre lediga jobb och fler och fler arbetslösa ger dessutom i sig själv arbetsgivarna ett enormt övertag.

Åter till den 50-åriga mannen som ringde mig. Han berättade om hur det var när han för ett tiotal dagar sedan sökte jobb på ett av de större hotellen i Stockholmsområdet. Han fick tala med hovmästarinnan, och han berättade om hennes uppträdande. Hon njöt av situationen, där hon kunde välja och vraka, där hon hade makten över de arbets sökandes framtid. Det passar arbetsgivarna att agera utifrån den styrkepositionen, som en moderat uttryckte det för några dagar sedan.

Det finns väldigt många sätt att förnedra människor. Ett av de effektivaste är förmodligen, när man som den här kvinnan riktigt kan trycka ned en förtvivlad människas intensiva önskan att få ett arbete.

Den borgerliga politiken har försatt landet i ett läge, där den ena sparplanen framtingas efter den andra. De går nu också ut över arbetsmarknadspolitiken, och arbetslösheten stiger till nivåer, som skulle vara helt onödiga om man kunde hålla de gängse arbetsmarknadspolitiska ambitionerna uppe. Om regeringen hade fört arbetsmarknadspolitiken på samma nivå som den borgerliga regeringen gjorde 1978, skulle vi inte alls ha haft så många arbetslösa som vi nu har i detta land.

AMS har nu återigen vänt sig till regeringen med en begäran om pengar. Den här gången är det ett mycket litet belopp man begär – inte därför att det inte skulle behövas mer åtgärder men därför att regeringen tidigare har sagt nej och man nu är så sent ute att man inte har förutsättningar att ordentligt bekämpa arbetslösheten under vintern och våren. Det vore ynkligt om regeringen inte gav AMS ens de 160 milj. kr. som man nu begär.

Herr talman! Vi får aldrig tolerera och acceptera arbetslösheten. Den drabbar oss alla, inte bara de människor som själva är direkt arbetslösa. Den drabbar genom ökade kostnader även dem som sitter tryggt förankrade på sina arbetsplatser. Den drabbar genom ökade kostnader i samhället men också genom att samhället blir råare och hårdare, ett samhälle som det är grymt att låta barnen och de unga växa upp i.

Men det skulle naturligtvis kunna gå att driva arbetslösheten tillbaka, om vi förde en medveten politik i detta syfte. Det finns inga ekonomiska lagar som vi passivt skall finna oss i, även om de drabbar oss med massarbetslöshet. Vi kan i det här landet inte säga att vi är dömda att bara hänga med i en internationell utveckling, som tvingar oss till hög arbetslöshet.

Vi har från socialdemokratiskt håll i årets motioner framlagt en lång rad förslag för att bygga under full sysselsättning, för att börja ta det här landet ur krisen och för att motverka arbetslösheten. Men än så länge är det borgerlig majoritet i den här riksdagen. Än så länge är det på de borgerliga riksdagsledamöterna som det beror hur kampanjen mot arbetslöshet skall drivas. Men vi skulle gemensamt kunna bidra till att hindra att tiotusentals arbetslösa släpps ut på den svenska arbetsmarknaden. Gemensamt skulle vi kunna åstadkomma en minskning av den nu höga arbetslösheten. Men då fordras en annan politik.

Rolf Wirtén stod nyss i denna talarstol. Han har numera ansvar för budgeten och ekonomin. Men det var inte så länge sedan han hade ansvar för arbetsmarknadspolitiken. Rolf Wirtén sade att han ville vandra vidare på den politiska väg som den borgerliga regeringen har valt. Jag skulle vilja fråga Rolf Wirtén: Är det inte dags att ändra till en annan väg, som kan föra oss bort från den ständigt ökande arbetslöshet som vi nu upplever? Är det inte dags, Rolf Wirtén, att slå in på en väg, som leder till full sysselsättning?

Anf. 51 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Detta är en allmänpolitisk debatt, och skall det bli debatt kanske det är dags att vi slutar med att läsa upp färdigskrivna anföranden. Anna-Greta Leijon hade vänligheten att ställa en fråga till mig som jag gärna skall ge några synpunkter på.

Det jag sade i slutet av mitt anförande var att jag vill vandra vidare på marknadsekonomins väg, i princip. Det var så jag använde den formulering Anna-Greta Leijon nämnde i sin fråga. Jag skulle gärna omedelbart vilja kasta tillbaka frågan: Menar Anna-Greta Leijon att det är en dålig väg att vandra, att hon således vill ha en planhushållningens väg att vandra på för det svenska folket, en socialistisk väg?

Är det så, då har vi olika uppfattning. Jag tror på marknadsekonomi, och

jag är övertygad om att skall vi få någon dynamik i den svenska ekonomin, så är det där möjligheterna finns.

När nu Anna-Greta Leijon talar om hur situationen kan te sig för människor som har kommit i arbetslöshet, har jag ingen anledning att göra annat än stämma in i att det är en svår och besvärlig situation. Vi är helt överens om att arbetslösheten skall bekämpas på de sätt och med de resurser som vi har möjligheter att göra det.

Det är ett arbete som den nuvarande och tidigare regeringar sedan 1976 framgångsrikt har ägnat sig åt. När jag säger framgångsrikt, menar jag om man inte gör de helt omöjliga jämförelserna med hur det var på 1950- och 1960-talen. Det är en vanlig debatteknik hos socialdemokrater att diskutera våra förhållanden under andra halvan av 1970-talet och nu på 1980-talet i ljuset av hur det var på 1950- och 1960-talen. Det är naturligtvis en alldeles omöjlig debatt, om man vill försöka vara litet grand rättvis, bara litet.

Vad Anna-Greta Leijon rimligen borde göra, om det skall vara någon mening med den här debatten, är ju att i stället tala om hur situationen är i Sverige jämfört med Danmark, England, Frankrike eller något annat av de OECD-länder som Sverige rimligen borde kunna jämföras med. Då är det inte lika lätt att måla upp eländet som Anna-Greta Leijon gjorde här nu.

Faktiskt är det ju så att arbetslösheten i Sverige ligger två à tre gånger lägre än vad den gör i jämförbara länder. Det är onekligen något att ta fasta på, och det är den jämförelsen man bör göra, inte en jämförelse med mera ideala perioder i vår historia då vi haft en kraftig tillväxt, då vi haft lätt att fördela pengar till nya reformer och göra det bättre för våra medborgare.

Ingen av oss vill naturligtvis annat än att få en sådan situation, men skall det vara möjligt, måste vi också satsa på marknadsekonomin och inte gå den socialistiska vägen.

Anna-Greta Leijon stod här i talarstolen och sade att vi får aldrig tolerera arbetslösheten – samhället blir råare och grymmare, osv. Ja, det håller jag med om. Jag är mycket engagerad för att försöka rätta till arbetsmarknaden på bästa möjliga sätt, som jag sade förut.

Men när Anna-Greta Leijon framställer saken på det sättet att vi aldrig får tolerera arbetslösheten, då vill jag erinra om, att även om Anna-Greta Leijon kanske inte tillhörde regeringen då, så hade socialdemokratin regeringsansvaret åren 1971–1972. Under den perioden, som var mycket lättare att hantera från arbetsmarknadssynpunkt än vad fallet är med nuläget 1981–1982, fördes minsann inte en så hård debatt om arbetslösheten. Då var det ingen socialdemokrat som sade sig inte kunna tolerera att en enda människa var arbetslös i det här landet. Den perioden innebar högre arbetslöshetstal än vi haft sedan 1976 – jag vet att man har haft det enskilda månader under den här omgången, men den topp vi hade 1971–1972 har vi lyckligtvis ännu inte nått. Då skall man vara försiktig med att kasta ur sig frågor på det sätt som Anna-Greta Leijon gjorde.

Låt mig till sist, herr talman, bara säga följande. När Anna-Greta Leijon talar om att socialdemokraterna har presenterat ett så utmärkt program för att föra Sverige ur krisen, så är det hennes värdering. Det tål att diskuteras

om inte regeringen har ett bättre och mer sammanhållet paket med en kombination av arbete och sparande. Det leder säkerligen till en bättre situation än socialdemokraternas paket skulle göra. Det senare påminner faktiskt i mångt och mycket om vad som utträttades under överbyggningspolitikens tid. Återigen vill man gasa på och klara problemen i det korta perspektivet.

Det är emellertid, Anna-Greta Leijon, svårare nu, eftersom de ekonomiska problemen är djupare än de var på 1970-talet. Det finns ingen annan väg att gå än att kombinera en offensiv ekonomisk politik med ett realt angrepp på utgiftssidan i budgeten. I varje fall tror inte jag att det finns någon annan kombination av effektiv politik för att lösa problemen.

Anf. 52 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Rolf Wirtén var visst att börja med irriterad över att jag hade ett skrivet anförande. Jag kan hålla med honom om att det är roligare att föra debatten utan sådana. Själv avhöll jag mig från att fråga Rolf Wirtén om han hade fått sitt skrivna anförande direkt från SAF-högborgen. Men jag får kanske ställa den kompletterande frågan nu. Hans anförande om löntagarfonder var ju till förvirring och "förvillning" likt det man säger från SAF-håll.

Så till frågan om arbetslösheten. Jag tycker det är ganska märkligt att regeringen – alltså inte bara Rolf Wirtén utan också alla dess andra företrädare – i stället för att diskutera de allvarliga problem som vi har i landet nu söker jämförelser bakåt i tiden och i andra länder. Enligt den senaste räkningen fanns det mer än 125 000 arbetslösa människor i detta land. Det är en mycket hög siffra, som borde mana oss till handling. Varför, Rolf Wirtén, ligger den borgerliga regeringen lägre med arbetsmarknadspolitiska insatser nu än man gjorde 1978? Om regeringen hade ordnat lika många beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning i samma utsträckning som man gjorde 1978, skulle vi inte ha haft så stor arbetslöshet som vi har i dag. Varför väljer man hellre den öppna arbetslösheten än utnyttjandet av kapaciteten inom arbetsmarknadspolitiken?

Rolf Wirtén talar om marknadshushållningens alla fördelar. Han vänder sig mot planhushållningen och tycks sätta likhetstecken mellan den och socialismen. Rolf Wirtén vet att detta likhetstecken inte existerar.

Vart leder en marknadshushållning utan någon form av planering? Ja, vi kan se många exempel på det runt om i dagens Sverige i form av dålig framförhållning i de enskilda företagen. Jag besökte i går Billingsfors Bruks AB och Billingsfors Sågverk. Sågverket går för halv maskin, trots att det har gott om order. Man får annullera exportorder, därför att man saknar råvara.

Bristen på planering i det svenska näringslivet avspeglar sig i bristen på åtgärder från regeringen, t. ex. på skogsområdet. Det är ett allvarligt bevis på hur dåligt man har värnat om sysselsättningen.

Rolf Wirtén säger att det är mina egna värderingar när jag påstår att

socialdemokraterna har ett utmärkt program, kallat Framtid för Sverige, för att föra Sverige ur krisen. Ja, vi hoppas att efter höstens val få visa att det också håller i praktiken.

Nr 71

Onsdagen den
3 februari 1982

Anf. 53 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Vad gäller skrivna anföranden var min kommentar närmast föranledd av att jag tror att vi alla har syndat därvidlag genom att läsa upp skrivna anföranden. Det gäller mig själv också. Att anförandet däremot var skrivet i mitt departement tror jag inte att jag behöver ta upp någon debatt med Anna-Greta Leijon om – det är en självklarhet. Jag menar bara att det kanske är bra om vi också får ett litet avbrott i dessa anföranden genom att ta upp en debatt i en viktig fråga, nämligen sysselsättningsproblemet.

Det är väl riktigt att det då finns skäl att diskutera vad man skall göra åt problemet i nuläget. Men jag tycker mig ändå ha märkt en viss reträtt i förhållande till Anna-Greta Leijons tidigare angrepp och noterar att hon inser att det är rimligare att göra jämförelserna mellan Sveriges situation i dag och situationen i länder som har jämförbara villkor. I så fall är det O.K., och vi kan då lämna det ämnet. Jag tar gärna upp en fortsatt debatt om hur vi skall förbättra situationen för ungdomarna i vårt land just nu.

Jag vill återigen starta med att säga att det är – som Bertil Rehnberg sade i en intervju i Dagens Industri nyligen – den allmänna ekonomiska politiken som är avgörande för om det blir ett tillskott av nya arbeten. Jag hävdar, herr talman, att det septemberpaket som regeringen presenterade riksdagen innehöll flera budskap. Ett viktigt sådant vid sidan av beslutsordningen här i riksdagen var devalveringen, men viktiga var också de andra inslagen för att få marknaden att fungera bättre, för att få till stånd en mer flexibel arbetsmarknad, för att få pengar från kapitalmarknaden att strömma över till ett riskkapital – vilket jag uppehöll mig rätt mycket vid i mitt huvudanförande här i dag – så att vi verkligen får över sparatet i riktning från intresset för diamanter och guldjetonger och en mängd andra sådana improduktiva investeringar till satsningar på aktier för att få i gång investeringar, som är det kanske mest fundamentala i den svenska ekonomin just nu. Det är glädjande att på den här punkten kunna konstatera att vi under 1981 hade emissioner på 1,5 miljarder kronor mot att det år 1980 bara emitterades 100 miljoner. Detta är ett gott exempel på att vi nu har lyckats föra över sparandeströmmarna dit där de bäst behövs för att öka vår välfärd och trygga jobben framöver.

Vi har också gjort insatser för att få råvarumarknaden att fungera bättre – något som Anna-Greta Leijon talade om här efter sina erfarenheter från en resa i Dalsland. På arbetsmarknadspolitikens område har vi haft en mycket klar strategi i vårt arbete för att underlätta ungdomarnas väg från skola över till arbetsliv. Dessa ansträngningar fortsätter vi nu på olika sätt. Vi hade först satsningen på introduktionskurserna, en större satsning med statsbidrag på de praktiskt inriktade linjerna inom gymnasieskolan, där man i dessa dagar har börjat anställa ungdomar i enlighet med avtalet mellan LO, SAF och PTK. Dessa satsningar har fått stor uppmärksamhet ute i näringslivet. Jag såg

*Allmänpolitisk
debatt*

senast i går kväll en avisering om att ASEA skulle anställa 300 ungdomar just på de villkoren. Det är en fortsättning på strategin att intressera och underlätta för ungdomar att från skolsamhället gå över till industrin. Det är ju avgörande för vår ekonomiska utveckling att inte göra som man gjorde tidigare under 1970-talets andra halva, då man fick in så gott som alla resurser i den offentliga sektorn, medan industrisektorn bara blev knappare och knappare och vi fick en allt sämre industriproduktionsapparat. Det är en huvudförutsättning för att få tillväxt i ekonomin och fortsatt förbättring av inkomstsidan i den statliga budgeten, som under föregående budgetår var på 4 miljarder men som nu är på 10 miljarder. Vi måste komma betydligt längre. Och då måste vi bygga upp vår industrisektor. Att intressera ungdomarna är naturligtvis då en viktig del.

Sedan säger Anna-Greta Leijon att vi har satsat mindre pengar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder nu än 1977/78. Jag skulle vilja säga att när det gäller beredskapsarbeten och AMU-center ligger vi på ungefär samma volym. Det som skiljer är 25-kronan, och jag tror att Anna-Greta Leijon håller med mig om att i dagens situation har den inte riktigt samma betydelse som den hade 1977/78.

Vi har gått in med förstärkningar av arbetsmarknadsverkets resurser under 1981, då problemen växte. Vi hade i botten omkring 6 miljarder, tror jag det var. Vi gick in med 1,5 miljarder i god tid på våren 1981, förstärkte två gånger under hösten 1981 med sammantaget 1 100 milj. kr., och nu har vi en ny framställning på 160 milj. kr. från AMS, som vi naturligtvis i vanlig ordning skall pröva. Det går inte att säga annat än att vi nu liksom tidigare kommer att satsa på en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Det väsentliga är dock att vi får en sådan miljö för vår industri att det blir tillväxt i ekonomin. För detta har vi lagt en grund som, med en uppåtgående konjunktur under andra halvan av 1982 och än mer under 1983, ger oss en god chans att så småningom också komma till rätta med vårt besvärande budgetunderskott.

Anf. 54 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Tyvärr är nog verkligheten den att arbetsmarknadspolitiken inte längre är lika ambitiös som den har varit förut – nivån ligger betydligt lägre.

Det är inte så lätt att skapa den flexibla arbetsmarknad som Rolf Wirtén talar sig så varm för, när situationen är sådan att vi har 13 000 lediga jobb och samtidigt över 125 000 arbets sökande. De arbetssökande må vara hur flexibla som helst – hur man än vänder och vrider på det så går det inte ihop. Det finns inte tillräckligt mycket jobb. Jag håller helt med Rolf Wirtén om att vi då måste satsa på att bygga ut industrins produktionsförmåga.

Men vad är det som har hänt under de borgerliga åren? Industriinvesteringarna har legat på en mycket låg nivå. Vad är det som har hänt sedan devalveringen och det ekonomiska paketet i september, som Rolf Wirtén talar sig så varm för? I varje fall kan vi än så länge inte konstatera någon uppgång i industrisysselsättningen.

Vi har därför i de socialdemokratiska motionerna sagt att här måste vi från samhällets sida gå in och se till att vi kan ge injektioner i den svenska industrin. Vi har föreslagit en lång rad sådana injektioner. Många talare från alla de borgerliga politiska partierna har i dag varit uppe i kammarens talarstol och kastat spe över detta program – ett program som skulle ge en investeringsvolym på en 7 miljarder kronor och kan beräknas ge 30 000–40 000 jobb under de närmaste åren. Det har inte dugt. Men verkligheten är sådan att vi behöver satsa på att staten stimulerar fram en verksamhet för att vi skall kunna nå det som Rolf Wirtén tydligen också eftersträvar: en ökad produktionsförmåga hos den svenska industrin.

Så till ungdomsplatserna. Jag är glad över att Rolf Wirtén är så nöjd med dem. Förslaget kom ju ursprungligen från ett gemensamt arbete inom Landsorganisationen, vårt parti och vårt ungdomsförbund. Rolf Wirtén säger att dessa nu kommer i gång tack vare avtal och statliga pengar. Det är riktigt. Men jag vill fråga Rolf Wirtén: Vad kommer att hända i höst med detta? När det gäller den här punkten, liksom så mycket annat i arbetsmarknadspolitiken, har regeringen gett pengar fram t. o. m. budgetårsskiftet. Det står inte ett ord i budgetpropositionen om vad som skall hända med de här ungdomsplatserna till hösten. Och hur tror den f. d. arbetsmarknadsministern att det skall kunna bli någon vettig framförhållning i den svenska arbetsmarknadspolitiken, när man beviljar pengar på detta sätt? Man gjorde precis samma sak förra året. Därför skulle jag vilja påstå att vi onödigtvis har tiotusentals arbetslösa i detta land.

Anf. 55 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är nog en felaktig slutsats som Anna-Greta Leijon drar i slutet av sin replik. Vi har hela tiden satsat på arbetsmarknadspolitiska åtgärder av den omfattning som jag nämnde tidigare. Behöver vi fylla på i fortsättningen vet ju Anna-Greta Leijon att vi nu liksom tidigare har en fullmakt att utnyttja. Och den skall vi naturligtvis hantera på ett ansvarsfullt sätt, så att den står i relation till de resurser vi kan sätta in på detta område.

Anna-Greta Leijon ställer frågan: Vad har hänt sedan septemberpaketet kom? Hon vill närmast svara på frågan själv med att säga att det egentligen inte har hänt någonting. Men vi har inte sagt att detta paket omedelbart kommer att kunna omsättas i nya jobb utan att det kommer att ta en viss tid innan de här åtgärderna, som förstärker den svenska industrins konkurrenskraft, verkar ut så att man har utnyttjat den lediga kapacitet som fortfarande finns i industrin. Det tar en tid. Dessutom vet ju Anna-Greta Leijon mycket väl att den internationella konjunkturuppgången har blivit klart fördröjd i förhållande till vad alla kunskapare räknade med för något halvår sedan och än mer för ett år sedan. Denna uppgång kommer nu således först i slutet av 1982. Vi hade hoppats att vi redan tidigare skulle vara inne i en klar konjunkturuppgång. Men så är det inte, och då kommer det naturligtvis att dröja något längre, innan de här effekterna kommer, innan vi får ett fullt

kapacitetsutnyttjande i vår svenska industri och innan investeringsplanerna kommer i gång på allvar.

Men det är ändå värt att bara notera vad man har skrivit om i dessa dagar. Jag råkar här ha med mig ett nummer av Dagens Industri från den 28 januari 1982. Om man bara ser på det första bladet, får man en känsla av att det håller på att hända viktiga ting i den svenska industrin. En rubrik lyder: "LM nära order på 2 miljarder för Malaysia." Två andra rubriker är: "Volvos bokslut. Nyemission på 550 Mkr." "Sverige rymdnation om 2 år." Här utvecklar man vad som håller på att hända inom denna viktiga industrisektor, där ju Sverige har goda möjligheter att just förbli en frontnation industriellt sett.

Detta är bara några exempel på att det håller på att hända saker och ting ute i svensk industri, i den riktning som vi har syftat till med septemberpaketet. Det kommer på sikt att ge jobb, och trygga jobb. Det är först när vi får i gång den industriella tillväxten som den svenska välfärden återigen är tryggad.

Tredje vice talmannen anmälde att Anna-Greta Leijon anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 56 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att de borgerliga regeringarna har vidtagit en rad åtgärder för att förbättra det svenska näringslivets konkurrenskraft och därmed hela landets ekonomiska situation. Jag vill säga det i anslutning till den debatt som nyss har förts här. Jag skall bara ta ett par exempel: slopandet av den allmänna arbetsgivaravgiften och devalveringen. Det var åtgärder som fick stor betydelse för att öka sysselsättningen och minska problemen för svenskt näringsliv. Detta gäller självfallet inte minst de mindre och medelstora företagen, där arbetsgivaravgifter och löneskatter slår alldeles särskilt hårt.

Men jag måste också konstatera att förståelsen för vikten av att upprätthålla svensk konkurrenskraft har försvagats under senare tid.

Enligt den överenskommelse som träffats mellan de båda regeringspartierna och socialdemokraterna skulle den i och för sig nödvändiga marginalskattereformen fullt ut finansieras antingen genom en proms eller genom höjda arbetsgivaravgifter. Visserligen förefaller nu tankarna på en proms vara ute ur bilden, vilket jag tycker är glädjande, men däremot kvarstår risken för en finansiering genom höjda löneskatter, som kommer att röra sig kring kanske 6-7-8 %. Eftersom vi vet att varje procents höjning av löneskatterna kostar det svenska näringslivet ca 1,3 miljarder kronor, förstår vi att det finns risk för utslagning av många smärre företag. De svenska företag som är underleverantörer till storindustrin och exportindustrin kommer att få allt svårare att bibehålla sin position som underleverantörer. Det höga svenska kostnadsläget bidrar som bekant till att många storföretag måste anlita utländska underleverantörer. Situationen för underleverantörerna skulle ytterligare försämrats genom höjda löneskatter, och många svenska småföretag skulle hotas till livet.

Energiskatterna är ett annat exempel på hur svenskt näringsliv får sin konkurrensförmåga försämrade av statliga åtgärder. Sålunda föreslår den s. k. Grafströmska utredningen att det införs en ny lag om energihushållning. Man vill minska vårt oljeberoende genom ytterligare höjning av energibeskattningen. Vi tycker från företagarpåse att det är barockt. Redan nu är energikostnaderna så stora för svenskt näringsliv att företagen av ren självbevarelseinstinkt försöker minska förbrukningen av olja, som på sikt blir allt dyrare. Man styr inte Sverige bort från oljan genom nya skatter, utan man styr vårt land mot minskad konkurrenskraft och ökande arbetslöshet.

Från näringslivets synpunkt kan det emellertid hälsas med tillfredsställelse att energiskattekommittén föreslår en moms på energi. Ett sådant system skulle givetvis vara bra, eftersom momsen får lyftas av när produkten säljs. Men tyvärr föreslår kommittén också en ny energiskatt ovanpå momsen, en s. k. styrskatt för att styra konsumtionen från vissa energiformer till andra. Personligen tror jag inte riktigt på en sådan styrning.

Det är rätt underligt att regeringen, som säger sig ha förståelse för konkurrenskraftens betydelse för sysselsättningen, vill öka sådana skatter som medför att konkurrenskraften urholkas. Att socialdemokraterna vill göra det vet vi sedan gammalt. De har t. o. m. haft mage att föreslå en särskild skatt på näringslivet för att bygga upp kollektiva löntagarfonder, som på ganska kort tid kommer att överta beslutanderätten i företagen. Socialdemokraterna vill alltså att näringslivet självt genom försämrade konkurrensförmåga skall betala för något som närmast erinrar om konfiskation.

Det allmänna kan emellertid även utan indirekta skatter försämrade svensk konkurrenskraft. I finansplanen antyds möjligheterna av en revalvering av den svenska kronan. En sådan åtgärd skulle måhända ha vissa fördelar – vi skulle minska importen av inflationstendenser utifrån, vi skulle kunna köpa olja och andra livsnödvändiga produkter utifrån till ett lägre pris än nu och vi skulle sänka våra kostnader för räntor och amorteringar på utlandslånen. Så långt är allt gott och väl. Men problemet är att vi samtidigt skulle försämrade våra möjligheter att exportera, medan importen skulle ytterligare stimuleras.

En revalvering kan vara en positiv sak, om den förenas med en samtidig sänkning av företagets kostnader, dvs. en sänkning av löneskatterna. Då skulle, herr talman, svensk konkurrenskraft kunna bibehållas eller, om sänkningen blir tillräcklig, t. o. m. förbättras. Med vårt nuvarande statsfinansiella läge måste emellertid sänkningen av löneskatterna kompenseras genom höjning av andra skatter. Man kan ha många uppfattningar om detta. För min del tycker jag att momsen i så fall ligger närmast till hands. För konsumenterna spelar det ingen större roll om de betalar så och så många miljarder i skatt via av arbetsgivaravgifter höjda priser – höjer man löneskatterna, höjs ju också priserna – eller om de gör det via av moms höjda priser. Men för svensk konkurrensförmåga och därmed sysselsättning betyder det åtskilligt. Momsen har den fördelen att den är konkurrensneu-

tral, och det är just konkurrensneutralitet som vi måste ha, om vi skall kunna hävda oss och skapa nya jobb.

Det svenska kostnadsläget måste sänkas i relation till omvärlden. I Amerika har som bekant bilarbetarna gått med på sänkta löner för att öka bilindustrins konkurrenskraft gentemot importen – detta bara för att undvika en ökande arbetslöshet. Något sådant behöver det inte vara tal om i Sverige. Det räcker med att staten minskar sin del av företagens lönekostnader, dvs. sänker löneskatterna. Vi kan aldrig komma ur vår besvärliga ekonomiska situation, om inte vår konkurrenskraft stärks. Vi måste kunna producera sådana varor som först och främst har god kvalitet men som också kan konkurrera med liknande varor på världsmarknaden. Det är ett naket faktum.

Jag vet att det sägs att de indirekta skatterna skall avräknas vid kommande avtalsförhandlingar. Jag tror, tyvärr, inte ett dugg på dessa löften. Erfarenheterna från de s. k. Hagauppgifterna är allt annat än goda. Samtidigt med de stora höjningarna av löneskatterna fick vi den stora löneexplosionen i mitten på 1970-talet. Vem kan f. ö. med säkerhet avgöra hur stor denna avräkning skall vara? Skall det vara ett statligt organ som skall göra beräkningarna på grundval av vissa bedömningar? I så fall riskerar vi en statlig styrning av avtalsmarknaden, och det vill ingen ha, varken löntagare, arbetsgivare eller vi politiker. Det är ett system som fungerar endast i ett auktoritärt styrt samhälle. Och vem kan f. ö. avge bindande löften för framtiden? De som i dag styr den fackliga rörelsen och leder avtalsförhandlingarna kan om några år bli ersatta av människor med mindre ansvarskänsla.

Den fackliga rörelsen kan dessutom inte säkert styra medlemmarna. Man kan riskera vilda strejker eller maskningsaktioner av den typ som nyligen stört produktionen vid några av våra största dagstidningar. Inom den grafiska branschen råder fredsplikt, men ingen fackledning kan hindra maskningsaktioner. Vid dessa företag kom man inte överens om hur stor löneglidningen skulle vara, och resultatet blev just s. k. maskningsaktioner, som drabbade tidningarna hårt i form av ekonomiskt bortfall och minskat förtroende hos både läsare och annonsörer. Hur blir det om fackets medlemmar inte respekterar en av deras egna förhandlare accepterad uppökning om avräkning? Löftena om avräkning är som en uppblåst papperspåse – den innehåller ingenting annat än luft, men kan i värsta fall orsaka en smäll.

Herr talman! Jag vill i detta anförande avslutningsvis säga att det största hotet mot svenskt näringsliv emellertid kommer från LO:s och SAP:s förslag om fondsocialism, de s. k. löntagarfonderna. Statsrådet Rolf Wirtén har nysst utförligt kommenterat vad löntagarfonder kommer att innebära. Jag delar hans uppfattning. De ekonomiska konsekvenserna av ett sådant system kommer att bli förödande för den svenska ekonomin. Redan hotet gör att den s. k. företagargandan håller på att förtvina. Många företagare kommer förmodligen, tråkigt nog, att lämna vårt land. Många jobb skulle försvinna. För småföretagen kommer fonderna att betyda att de blir beroende av fackets vilja. Det finns tyvärr redan nu tecken som tyder på att vissa personer

inom den fackliga rörelsen har gripits av maktberusning.

Vi har ett typiskt fall i Stöde utanför Sundsvall, där en bensinstationsägare, som inte har någon anställd, förklarats i blockad av facket därför att han inte velat skriva på något avtal. Detta ärende behandlades f. ö. så sent som i måndags här i kammaren i en interpellationsdebatt mellan statsrådet Ingemar Eliasson och mig. I Ullared i mellersta Halland är en företagare blockerad därför att han inte skrivit på något avtal. Ingen av hans 160 anställda tillhör facket, men de har alla förmåner som fackligt anslutna har. De anställda motsätter sig att företagsledaren skriver på avtal. I båda de här fallen är det fråga om ett rent maktmissbruk. Man vill binda människorna till facket antingen de är företagare utan anställda eller företagare med anställda som inte vill tillhöra facket. Vi tycker att alla människor i vårt land har rätt att bilda eller tillhöra föreningar utan repressalier. Men det finns tyvärr inga lagar som ger medborgarna uttrycklig rätt att stå utanför föreningar och organisationer om de så önskar.

Båda de här frågorna har, som nämnts, redan varit uppe i riksdagen, och de kommer också att föranleda en del debatter senare, eftersom det finns motioner i anslutning till det jag här nyss har relaterat. Men detta är exempel på vad som kan hända om fondsocialismen skulle bli verklighet. Visst skulle också småföretagare drabbas i ett fondsocialistiskt Sverige. I fondsocialismens Sverige kommer också facket att bestämma vilka som skall få leverera till de fondägda företagen.

Herr talman! Jag har i mitt anförande berört några som vi tycker för svenskt näringsliv i dag högst väsentliga frågor. En positiv lösning av dessa skulle helt säkert gynnsamt påverka den svenska ekonomin, det är jag övertygad om. Den ekonomin bör vara förankrad i marknadshushållningens principer.

Anf. 57 TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! Allt är inte som det borde vara, har vi fått veta i dagens debatt. I svepande ordalag har man från oppositionens sida, både från höger och vänster – mest från vänstersidan – talat om att det står dåligt till i vårt Sverige. Vi har fått veta av Olof Palme att det råder en grov vanskötsel av svensk ekonomi. Han sade också att det var borgerlig vanvård av vår ekonomi. Han använde en hel del sådana uttryck.

Jag vill säga att det lär nog bli svårt för oppositionen att inbilla svenska folket att det har det så dåligt att man av den orsaken måste byta regering. I själva verket är det inte där krisen ligger, utan svenska folket har det bra. Den senaste julkommersen var den livligaste som någonsin förekommit, vilket vittnar om vilka penningresurser som finns. Utlandsresandet blomstrar, vin- och spritcentralen hade den högsta försäljning som någonsin förekommit under december månad. Över huvud taget har svenska folket goda tillgångar.

Enligt en undersökning som nyligen publicerats anser en majoritet av folket att vårt land befinner sig i en kris, men samtidigt förklarar 85 % av de

tillfrågade att de är tillfredsställda med sina levnadsvillkor. Det är alltså inte av personliga skäl som folk klagar.

Men likafullt är det sant att vårt land på vissa områden befinner sig i kris. Arbetslösheten är visserligen, som har påvisats tidigare i debatten, lägre än i flertalet andra länder, men den är dock oroväckande hög. Vår stora utlandsupplåning och ekonomiska balans i relation till andra länder är ytterligare kristecken. Därutöver är det stora budgetunderskottet en källa till ständig oro. Det blir en smärtsam procedur för svenska folket att anpassa sig till de resurser vi har. Ett faktum är ju att vi under en lång tid har levt över våra tillgångar, och nu är det hög tid att vi anpassar våra anspråk till våra inkomster.

Ingen regering, av vad slag den vara må, kan undgå att ta itu med krisproblemen. Skulle en socialdemokratisk regering mot förmodan komma till makten efter valet, är det stor risk för att läget skulle bli ännu sämre. Socialistiska regeringar har en stor benägenhet att utveckla byråkratiska system, där massor av människor arbetar med administration i stället för att delta direkt i produktionen. Och pappersfloran är redan nu så rikhaltig att den behöver decimeras åtskilligt, och den skall absolut inte öka. Därutöver gäller det att hushålla med de resurser vi har och att försöka förbättra situationen genom en ökad produktion.

Anna-Greta Leijon talade om arbetslösheten, och vi är helt överens om att det är ett stort och svårt problem att klara av den. Vad är det, Anna-Greta Leijon, som har skapat det svenska välståndet som innebär att vi är ett av de länder som har den högsta levnadsstandarden i världen? Det är naturligtvis en skicklig arbetarstam, men det är också duktiga tekniker och företagare, som har gjort ett förnämligt arbete. I hård konkurrens på världsmarknaden har de sedan tack vare skicklig försäljning åstadkommit den stora export som vi har. Men nu förklarar socialdemokraterna att de människor som har utfört detta utomordentliga arbete inte längre duger. De säger: Ni har inte skött ert jobb, så nu skall företagen och ledningen av dem tas över av andra.

En av de värsta fienderna till ett expanderande och livskraftigt näringsliv är just denna anda, fruktan för att det skall bli löntagarfonder av den typ som socialdemokraterna ämnar genomföra. Den sortens löntagarfonder kommer att sänka hela svenska folkets levnadsstandard. Sådana fonder kommer att ta bort initiativlusten och intresset för att skapa livskraftiga företag. Visserligen är det bara företag med över 50 anställda som skall drabbas, men jag tror att alla andra också kommer att känna sig hotade. För om det finns en socialistisk majoritet i svensk riksdag är det lätt att sänka siffran hur lågt som helst.

Om man verkligen vill få bort arbetslösheten, skall man försöka skapa ett sådant klimat att svenska företag verkligen producerar så mycket som möjligt och därmed ger arbetstillfällen. Men om socialdemokrater och kommunister driver frågan om löntagarfonder, kommer det att orsaka en allmän olust inom företagen med åtföljande låg investeringsvilja och obenägenhet att starta nya företag, vilket i framtiden kommer att leda till sänkt levnadsstandard. Socialdemokraterna försöker nu lugna småföretagarna med försäk-

ringar att löntagarfonder bara gäller företag med över 50 anställda. Men, som jag sade, det är lätt att ändra den gränsen.

I mitt eget län finns det många småföretagare. Inom Gnosjö kommun t. ex. finns det över 260 företagare. Skulle de drabbas av löntagarfonder tror jag inte att intresset blir så stort att starta nya företag. Och på småföretagen nere i västra delen av Jönköpings län råder faktiskt den bästa tänkbara anda mellan företagare och anställda. Tror verkligen socialdemokraterna att dessa initiativrika, arbetssamma och på alla sätt duktiga människor kommer att starta nya företag, om vi inför ett system som gör att de kan räkna ut att företagen inom en inte alltför avlägsen framtid inte längre kommer att vara i deras ägo, att det inte längre är de som skall leda dem? Det vore intressant att få veta hur socialdemokraterna tror att denna mycket betydelsefulla grupp i vårt land, som består av småföretagare, kommer att reagera.

Inför årets valrörelse borde inte socialdemokraterna bara tala om utredningar, gränsdragningar, löntagarfonder och sådant, utan de borde tala om hur de vill ha det. Skall de socialisera det svenska samhället i den här formen? Det finns ju många sorters socialism, och man kan kanske säga att löntagarfondssystemet också är en form av socialism. Och om nu socialdemokraterna tror på löntagarfonder, om dessa är så utomordentligt bra, varför skall man då begränsa dem till att gälla bara i företag med över 50 anställda? Om detta är en god form, finns det ju ingen anledning att sätta gränsen där, utan i så fall kan man låta den gälla för företag med mycket färre anställda. Socialdemokraterna brukar ju inte precis dra sig för att införa mera byråkrati, så det borde inte hindra dem från att sätta gränsen lägre.

Herr talman! Det är ganska modernt i vår tid att tala om utvärderingar. Jag tycker att det i dag har blivit häpnadsväckande litet sagt om utvärderingar av hur det gick år 1981 och av hur Sverige egentligen har det – det passar liksom inte in i debattmönstret när man skall attackera regeringen. Sverige tillhör dock de tre fyra industriländer som har den lägsta arbetslösheten inom hela OECD-området – men jag är medveten om att arbetslösheten är ett stort bekymmer. Sverige är vidare ett av de fem sex länder i Västeuropa som har den lägsta inflationstakten, och Sverige är, som jag sade tidigare, ett av de länder som har den högsta levnadsstandarderna.

Om vi ser på utrikeshandeln finner vi att underskottet i handelsbalansen var 2,2 miljarder kronor år 1981, medan det 1980 var nära 11 miljarder. Handelsbalansen har alltså förbättrats med inte mindre än 9 miljarder kronor. Det har i dagens debatt varit förvånansvärt tyst om den förbättringen.

Behovet av utlandslån har minskat. Vi lånade 23 miljarder kronor 1980. År 1981 blev siffran 9,3 miljarder.

När det gäller arbetslösheten, som bekymrar oss ständigt, hade LO väntat sig att den skulle bli ännu värre. Man spådde att det skulle vara 180 000 arbetslösa vid årsslutet, och det blev 125 000, så det blev i alla fall bättre än vad man trodde.

Vidare har vi för första gången på flera år haft en inflation som gått ner under 10 %.

Jag vill slutligen peka på att bankernas inlåning ökade med 15 %, eller med drygt 42 miljarder kronor, under år 1981. Motsvarande ökning var 36 miljarder 1980.

Detta var något som visar 1981 års resultat. Det är alltså en hel del saker som bör beaktas.

Men nog med det. Det betydelsefulla är ju vad som skall göras i framtiden, dvs. det fortsatta politiska agerandet. I det sammanhanget vill jag säga att LO har en utomordentligt bra mening på sina affischer: "Sveriges svårigheter kan bara lösas genom att vi arbetar oss ur krisen." Det är verkligen högst tänkvärda ord. Att arbeta oss ur krisen är den enda möjlighet vi har. Kan vi göra det, kan vi konkurrera med andra länder. sälja mera och också konkurrera på hemmamarknaden med den import som ständigt möter oss.

Vi kan möblera om med våra resurser hur mycket som helst. Vi kan t. ex. driva upp stora lönehöjningar – det går mycket bra att göra.

Men vi får aldrig glömma bort att vi har en relation till andra länder. Är det så att vi driver upp kostnadsläget för högt inom vårt eget land, återstår bara det som vi har tillgripit flera gånger: vi måste devalvera igen. Om vi inte kan sälja på utlandsmarknaden, kommer Sverige nämligen att få det besvärligt, eftersom vi har så stor export.

Det här är de grundläggande omständigheterna för vår framtida ekonomi.

Jag vill också säga: Beträffande devalveringen kan man väl i dag konstatera både att regeringens politik har varit den riktiga och att riksbankens åtgärder har varit riktiga. Man möter inte någon kritik för vad som har skett tidigare – det tas inte gärna upp. Man har försökt att anpassa ekonomin för att uppnå bästa möjliga resultat.

Att vi sedan har bekymmer på vissa områden vet jag mycket väl. De problemen borde man gemensamt ta itu med. Men tyvärr – det kan vi alla intyga – finns det under ett valår en benägenhet att motsättningarna skärps. Det är egentligen att beklaga, eftersom det ju vore betydligt bättre, om vi kunde samsas om hur vi skall agera. Men det ligger väl kanske i hela systemets natur att man skärper motsättningarna under ett valår.

Men jag vill säga, herr talman, att det inte är riktigt att säga till det svenska folket att bara det blir en annan regim så skall allting rätta till sig. Vi har vår bruttonationalprodukt, och den kan vi försöka förbättra. Och vi får göra en fördelning på olika ändamål, framför allt förbättra investeringar o. d. Men i vissa avseenden måste vem som helst driva en likartad politik – problemen vi står inför är desamma.

Jag skulle slutligen vilja ställa en fråga till socialdemokraterna. De talar om att de till varje pris skall klara pensionerna – de får icke försämrats på något sätt, och man skall också ta med olja, brännvin osv. vid indexberäkningen.

Man skulle ha velat ha litet mer kommentarer till LO-förslaget om att pensionerna skall anpassas till reallöneutvecklingen. Jag vill inte direkt ansluta mig till det, men onekligen är det ett förslag som bör diskuteras.

Förslaget går emellertid inte ihop med den socialdemokratiska politiken – det ger inte samma resultat som man har talat om här i dag.

Det skulle vara intressant att veta hur dessa båda mäktiga organisationer, socialdemokratin och LO, skall komma överens på den här punkten.

Herr talman! Vi kan inte slippa ifrån realiteterna, även om det är ett valår. Då är det nog bäst att försöka samarbeta så mycket som möjligt för att lösa problemen. Vi har ändå gemensamma intressen på så många områden att det borde finnas möjligheter att driva en politik som leder till att vårt land kan fortsätta på samma framgångsrika sätt som tidigare och om möjligt klara sig ännu bättre.

Anf. 58 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Sten Andersson redovisade i ett inlägg tidigare i dag vilka metoder man ifrån Arbetsgivareföreningen använder sig av för att driva propaganda mot vårt förslag om löntagarfonder. Direktörer på arbetsgivar- sidan drar sig inte för att kalla människor som tillhör de LO-anslutna analfabeter som man måste samla ihop alla möjliga argument för att övertyga.

Jag vet att Torsten Bengtson inte är analfabet. Därför skulle jag vilja uppmana honom att innan han ger sig in i en debatt och en diskussion om löntagarfonder läsa igenom de beslut som fattats vid den socialdemokratiska partikongressen och inte det propagandamaterial som sprids i SAF-tidningen – uppgifterna där är inte riktiga. Och det som Torsten Bengtson stod och sade – om hot mot småföretagen, gränser vid 50 anställda och annat – är fria fantasier som inte baserar sig på några förslag som socialdemokraterna har tagit vid sin kongress.

Sedan: Om vi skall klara det här landet ur krisen är det alldeles riktigt, Torsten Bengtson, att vi måste arbeta oss ur den. Vi måste få människor i sysselsättning, om vi skall kunna få intäkter nog, så att vi kan betala de gemensamma utgifterna.

När valrörelsen 1976 var som hetast gick man från borgerligt håll ut och sade: Bara vi kommer till makten, då blir det företagsvänligt klimat i det här landet, då kommer industrin att blomstra. Tyvärr är det inte på det sättet i dag – tyvärr är det så att man i dag förklarar människor odugliga att vara med och ta det här landet ur krisen.

Arbetslöshetsläget är inte tillfredsställande i dag, Torsten Bengtson. Det går inte att som Torsten Bengtson konstatera, att det fanns de som trodde att det skulle bli ännu värre. Men så blev det ju inte, säger man – det är inte så farligt.

Jo, vi har en förfärande hög arbetslöshet i det här landet, och den måste vi ta oss ur. Det gör vi inte genom några slagord av den typ som har förekommit nu i debatten. Däremot gör vi det om vi från samhällets sida ser till att ge den svenska industrin injektioner, och förslag om detta har vi socialdemokrater lagt fram här i riksdagen under januari.

Anf. 59 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror att Anna-Greta Leijon har tagit alldeles fel. Jag tillhör icke Svenska arbetsgivareföreningen. Jag har icke någon som helst funktion i Svenska arbetsgivareföreningen. Jag har ingen anledning att tala om vilken propaganda Svenska arbetsgivareföreningen har fört. Jag har talat mera från i synnerhet svenska småföretagares synpunkt, men det glider Anna-Greta Leijon mycket lättvindigt över.

Jag frågade tidigare: Om löntagarfonderna är ett så utomordentligt system, varför stannar man vid 50 anställda i så fall? Är det inte lika bra med 25? Det där hotet tror jag att svenska småföretagare begriper. Man anger siffran 50 till att börja med, men sedan kan det mycket väl tänkas att gränsen kommer att sänkas. Vi litar inte alls på att det stannar vid 50.

Jag har hela tiden betygat de stora svårigheter som arbetslösheten skapar. Jag citerade LO beträffande de 180 000 och konstaterade att det var glädjande att det inte blev fullt så dåligt. Det var ju från LO jag hämtade detta, och både Anna-Greta Leijon och jag är väl glada över att det inte gick upp till 180 000 utan stannade vid 125 000, dvs. ungefär detsamma som man hade i början av 1970-talet, då socialdemokraterna var i regeringsställning.

Anna-Greta Leijon säger att det 1976 hävdades att bara vi kom till makten skulle det bli så bra. Ja, jag får säga, att om man hade fortsatt med den socialdemokratiska regeringen efter 1976, hade vi sannerligen fått en situation i vårt land som inte varit avundsvärd. Då var det verkligen på väg utför i alla avscenden – på det ena området efter det andra – och då fanns det verkligen behov av att svenska folket i val avsatte den socialdemokratiska regeringen och att vi fick en regering som verkligen kunde ta itu med problemen.

Anna-Greta Leijon kanske vill förklara hur det är med den där 50-gränsen och om igen försöka lugna svenska småföretagare. Jag tror inte att det lyckas, men vi kan ju diskutera vad jag har sagt och inte vad Svenska arbetsgivareföreningen har sagt, för det har jag ingenting att göra med.

Anf. 60 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Jag måste göra herr Torsten Bengtson djupt besviken. Jag kan inte förklara det här med 50-gränsen, för det finns ingen 50-gräns i något förslag som vi har lagt fram.

Anf. 61 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Herr talman! Metalls ordförande har ju lugnat småföretagarna med att säga att det är bara företag med över 50 anställda som det gäller. Men han kanske hade fel. Han har emellertid uttalat att man inte skall bry sig om de svenska småföretägen, för de skall inte komma med i sammanhanget – det gäller bara de som har över 50 anställda.

Anf. 62 GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! För så där 40 år sedan hade jag det utsökt angenäma nöjet att resa omkring här i landet och diskutera med bl. a. Torsten Bengtson. Vi brukade börja kl. 7 på kvällen och sluta kl. 1 eller 2 på natten. Någon gång kunde det dra sig mot kl. 3 på morgonkröken. Förklaringen var helt enkelt den, att Torsten Bengtson alltid var utrustad med så förskräckligt många argument. Få av dem höll vid en noggrann granskning, men han hade en egen uppfattning om att vad han sade var helt riktigt. Det tog därför så där många timmar att övertyga honom. När han nu tvistar med Anna-Greta Leijon skulle jag vilja råda Anna-Greta Leijon, om hon finns kvar i kammaren: Ge dig! Det går inte att diskutera med Torsten, om han har bestämt sig för att det skall vara företag med 50 anställda och däröver som blir attackerade av fonderna.

Det hela ligger så till att Torsten Bengtson har förväxlat en siffra. Det skall vara en nolla till efter 50. Det förslaget finns nämligen när det gäller löntagarfonderna att företag med mer än 500 anställda kan räkna med att man från arbetsansid, därest man bedömer att aktiekapitalet är för lågt – och det är ju ett seriöst intresse att det råder korrespondens mellan aktiekapitalets storlek och omsättningen i företaget – kan begära att företaget skall göra en aktieemission. Är det då så att företagaren inte vill göra det, finns det möjlighet att via en skiljenämnd få utslag. Det är detta som ligger längst ner i botten hos Torsten Bengtson, sedan han slarvigt läst broschyrerna och skrifterna. Och så har han naturligtvis trott vad den mer onyanserade propagandan har givit vid handen. Om Torsten Bengtson hör sig för nere i Gnosjö, så blir han säkert på det klara med att det inte är så särdeles många småföretagare som blir attackerade av fackföreningen med begäran om att de skall gå ut med nyemission, så att den här processen sätter i gång. Det skall vara 500 anställda i företaget, innan man kan begära detta. Det är, menar jag, en helt betryggande sak, så man behöver inte diskutera småföretagarnas inkoppling i löntagarfondssystemet. Detta om detta.

Jag skulle vilja till Rolf Wirtén säga så här: Jag tror att det var i 21 år som jag hade arbetet att i kammaren presentera statsverkspropositionen eller budgetpropositionen, som det numera heter, och de mer minnesgodä kan nog erinra sig att jag i varje fall gjorde några försök att redovisa den samhällsekonomiska situationen, det aktuella ekonomiska läget, politikens verkningar i dagsläget och för framtiden och även försökte ange vad man hade att förvänta i framtiden utifrån de rimliga ekonomiska prognoser som man skulle kunna göra. Nu kan jag delvis ursäkta Rolf Wirtén, därför att hans regeringskolleger har ju använt dagen för att tala om många ting och även berört dessa. Jag lyssnade intresserat på herr Wirtén. Egentligen lyckades han ju i sitt inlägg helt undvika det som traditionellt hör till den ansvarige ekonomi- och budgetministerns område.

I diskussionen med Anna-Greta Leijon sade herr Wirtén – och det var väl det enda konkreta han sade, så pass konkret det nu var: Jag vandrar och vill vandra på marknadsekonomins väg. – Jag föreställer mig att när den arbetslöse i sin förtvivlan kommer och frågar vad regeringen gör eller vad

Nr 71

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

budgetministern, ekonomiministern eller finansministern, som det hette förr i världen, egentligen gör, så får han bara till svar: Han vandrar på marknadsekonomins väg. Då kan man ju inte dra någon annan slutsats än vad man sjöng i den gamla schlagern: det som sker det sker. Men det räcker faktiskt inte till för den som sitter som ansvarig budgetminister.

Sedan är det nog på det sättet att man inte kan säga att eftersom det råder stor arbetslöshet ute i världen har man absolution, om man tolererar stor arbetslöshet även här hemma.

Herr Wirtén hänvisar gärna i debatten till hur det var på 1960-talet. Ja, på 1960-talet hade vi stor arbetslöshet ute i världen, och Danmark har tyvärr varit en nation som har haft en kronisk arbetslöshet under 1960-talet, under förra delen av 1970-talet och i dag också. Vi lyckades onekligen bättre att hantera sysselsättningen, kanske inte därför att vi var så särdeles mycket duktigare, men vi hade andra förutsättningar och tog vara på dem. Skillnaden i dag är emellertid att arbetslösheten framstår som ett mycket allvarigare och mera permanent problem än vad det har varit tidigare.

Jag brukar inte tycka om att ständigt hänvisa till vad som hände då eller då, men den här regeringen har en benägenhet, när den är trängd, att gå tillbaka och forska i hävderna och säga: Skulden till eländet i dag har vad som hände 1970 och 1971, på 1960-talet och på 1950-talet. Där har man väl för dagen stannat. Får man hålla på, kanske man kommer fram till 1932: det var ju då vi fick en socialdemokratisk regering första gången.

Nu är det väl ändå så, om jag skulle kosta på mig några ord om den gamla tiden, att 1970 hade vi en immigration av utländsk arbetskraft till ett antal av 50 000, som alltså marscherade in i landet. Samtidigt gick jag som finansminister ut med ett skatteförslag som innebar en obligatorisk särbeskattnig. De gifta kvinnorna, som förut hade tagit ett arbete och då fick sin inkomst lagd ovanpå mannens inkomst, kunde bara konstatera att ungefär hälften av deras första tusenlapp gick bort i skatt. Nu var man i den situationen att man kunde tjäna 6 000 kr. utan att betala en enda krona i skatt, och när man sedan började betala skatt började man med en mycket låg procentsats och kom upp i den höga, 50-procentsatsen, först när man fick en ordentlig inkomst.

Det här var ett incitament till att få in den kvinnliga arbetskraften på arbetsmarknaden, och kvinnorna anmälde sig på arbetsmarknaden i en utsträckning som inte tidigare hade förekommit. Detta sammanföll med den stora immigrationen på 50 000 som vi hade under 1970, och det må väl vara ganska förklarligt att det tog ett par år innan nationen hade anpassat sig till den här nya situationen. Redan 1973 och 1974 hade vi växt in i den och hade t. o. m. i vissa avsnitt en utomordentligt god sysselsättning.

Vi hade sedermera under 1975 och 1976 en bibehållen god sysselsättning tack vare denna överbrygningspolitik som ni många gånger går omkring och kräks på. Jag använde den senaste söndagen till ett offentligt föredrag för att tala om, vad som låg bakom den. Jag skall inte ta tiden i anspråk med att upprepa det här, men detta är några rimliga förklaringar. Vad som är problemet i dag är ju att vi har ett par år bakom oss med en för stor

arbetslöshet, och vi har ett par år framför oss – i varje fall det här året om politiken skall fortsätta även 1982 – med en bestående stor arbetslöshet. Det är detta permanenta inslag i eländet som man inte kan acceptera under några förhållanden.

Herr talman! Efter detta skulle jag vilja hålla mitt lilla anförande. Det skall ta en kvart, var det meningen. Låt mig då börja med att säga som så: På s. 26 i budgetpropositionen använder man en skrivning som låter ungefär så här: Vi måste dämpa den offentliga sektorn därför att vi behöver föra över de reala resurserna till industrin och näringslivet.

Här behöver vi reda upp begreppen. Det är nödvändigt för att folk skall veta vad man talar om. Var någonstans inom svensk industri i dag fattas det folk? Är det i gruvorna, där ett brett bälte tvärs över hela Mellansverige har präglats av nedläggning av all gruvdrift och där vi har kvar två gruvor, Gränges och Dannemora i Uppland? Ingen har väl den uppfattningen att de har möjligheter att nyanställa folk. Man får vara förtvivlat glad om de i någon mån kan behålla de anställda de har.

Hur är det med gruvorna i Norrbotten? Inte heller där finns något intresse för att öka arbetsstyrkan. Problemet är: Kan man klara sig med de anställda man har eller är man tvungen att reducera arbetsstyrkan med ytterligare 1 000 eller kanske 2 000 anställda? Det är den aktuella debatten.

Hur är det inom järn- och stålbranschen? Där slutar diskussionen om reduktionstalen på ungefär ett par tusen anställda.

Hur är det inom skogen? Vi har en årlig tillväxt på 70 miljoner skogskubikmeter. Vi tar ut 50 miljoner skogskubikmeter. Denna brist på uttag – jag hinner inte lägga ut texten om varför det är som det är – har föranlett att åtskilliga industrier har fått slå igen. Jag kan erinra om Köpmanholmen med 500 anställda och Hörnefors längst uppe i norr med 250–300 anställda.

När det gäller Värmlandsindustrierna och Smålandsindustrierna har problemen varit likartade. På grund av brist på råvaror får man slå igen. Där kan man väl inte tala om att industrin skall ta hand om arbetskraften? I den mån som skogsindustrin får sin råvara pågår ju ett ständigt rationaliseringsarbete. Tekniken har sin utveckling. Vi vet att Cellulosabolaget under de senaste åren satsade 3 miljarder kronor på att bygga ut sina industrier i Sundsvallstrakten. Resultatet blev en ökad försäljning på 125 000 ton och ett konstaterande av att nära 500 man måste avskedas. Man har ingen användning för dem.

Man kan gå vidare i olika former av industriell verksamhet. Många gånger landar man då på att verkstäderna har det bättre. Jag skall inte ta upp tiden med att tala om teko. Det har jag gjort förut. Alla vet hur bedrövligt det är. Vi är nere i en tekoindustri, som producerar 15 % av det svenska folkets behov trots det riksdagsbeslut från 1978 som säger att regeringen är skyldig att garantera en produktion som motsvarar 30 % av vårt behov. Så illa är det där.

Nå, utgör verkstäderna någon ljuspunkt? Drygt 50 % av den svenska verkstadsproduktionen skall avsättas inom landet. Knappt 50 % skall

*Allmänpolitisk
debatt*

avsättas på export. Vi har haft en del lättnader på exporten under de senaste månaderna, men de tas ut och nollas helt enkelt genom nedgången i orderingången från hemmamarknaden. Detta redovisas ju i olika sammanhang, när man ser det totalt.

Jag tror inte heller att herr Wirtén skall trösta sig med L M Ericssons senaste orderingångar, som han berörde i ett av sina inlägg, eftersom det här är fråga om en strukturomläggning i L M:s produktion. Samtidigt som man har goda order utifrån världen, avskedar man ju de anställda i Olofström och i Oskarshamn och permitterar de anställda i Borås.

Svensk industri har – och det har sagts tidigare i dag – gjort sig av med 41 000 anställda under det senaste året. Sträcker jag min blick tillbaka ett par år blir det över 150 000. Hur skulle det ha sett ut i detta land, om inte den offentliga sektorn varit beredd att ta hand om dessa människor samt nytillskottet, framför allt i form av den kvinnliga arbetskraften och de ungdomskullar som avslutar sin skolutbildning?

Jag har inte nämnt någonting om byggnadsindustrin och den därtill anknutna materialindustrin, men alla känner vi ju till hur det är med det bottenläge vi har i bostadsproduktionen och den nedgång i industriinvesteringarna som skett i år och likaså under fjolåret. Skulle man inte kunna komma bort från det här talet att nu skall det vara den röda stoppskylten för stat, landsting och kommuner, för nu skall de reala resurserna slussas över till exportindustrin?

Exportindustrin tar inte emot någon real resurs i form av arbetskraft. Den behöver inte heller för dagen reala resurser i form av kapital. Exportföretagen har bra med pengar i dag på grund av den låga investeringsaktiviteten. Och är det så att vi börjar tala löntagarfonder och säger att vi vill hjälpa till med den framtida kapitalanskaffningen, som ju är en fråga som behöver lösas, står företagsamheten samfällt upp och säger: Vi behöver inget kapital. Vi skall bara se till att vi får lönsamma objekt, så kommer allt kapital som behövs, och det här skall ni inte lägga er i.

Det går inte att säga att nu skall stoppskylten fram för andra aktiviteter för att industrin skall få sitt. För dagen tar industrin inte emot vare sig arbetskraft eller kapital.

Det är litet trist att jag inte får fortsätta. Låt mig i alla fall avsluta mitt anförande på ett anständigt sätt, herr talman.

Det viktiga när man bedömer industrin i det här landet och ser den i sammanhang med nödvändigheten av att öka vår export är ju, om man accepterar teknikfaktorn – det gör vi, och det har arbetarrörelsen alltid gjort här i landet – att man talar om industrin utifrån den volymökning den kan prestera. Det tarvar forskning, det tarvar utveckling, det tarvar yrkesutbildning och det tarvar kunnighet, men det ger inte någon mer sysselsättning till arbetskraften. Det är likartat över hela världen. Man kan se ut i de europeiska länderna: Industrin expanderar inte arbetskraftsmässigt. Arbetskraften tas om hand på tjänstesektorn och i den offentliga verksamheten.

Anf. 63 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Herr talman! Under den långa tid som löntagarfonderna har figurerat i debatten har det också funnits en mängd olika förslag, och jag gick inte in på att peka ut det eller det förslaget.

Sedan vill jag säga att man nog inte skall ta riktigt så lätt på det här med småföretagen. Alla arbetsgivare skall ju betala en arbetsgivaravgift på 1 % till fonderna. Dessutom skall aktiebolagen betala vinstavgifter med 20 % över en viss summa, och fonderna skall ha möjligheter att köpa aktier inte bara i större företag utan i alla företag.

Man kan alltså inte säga att det är fullständigt fritt från hot mot småföretagen. Det blir förmodligen diskussion i fortsättningen också, och jag tror inte att man kan känna sig särskilt trygg. En nolla kan så lätt strykas bort, om det skulle passa det parti som då har makten.

Anf. 64 GUNNAR STRÄNG (s) replik:

Herr talman! Jag får väl uppfatta Torsten Bengtsons inlägg såsom litet grand av officiell tacksamhet över att han blev upplyst i löntagarfondsfrågan. Nu gör han sig inte skyldig till några missförstånd, och han kan sova litet lugnare. Det sätter även jag värde på som gammal vän till Torsten Bengtson.

Men jag vill ta upp en sak till, när jag nu har tre långa minuter framför mig. Vi märker rätt ofta – Torsten Bengtson var inne på det – att det talas om hur bra det är i det här landet nu. Vi har aldrig levt så gott, sade Torsten Bengtson. Han ser bort från de problem som framför allt Anna-Greta Leijon och även andra från vårt håll har berört i våra inlägg.

I denna allmänna vällevnad har man på senaste tiden även dragit in folkpensionärerna. Regeringen har därmed försökt försvara sig mot attackerna för att folkpensionerna inte är värdesäkra. Att de inte är det är något som vi socialdemokrater inte vill acceptera.

SCB har faktiskt gjort en intressant statistisk redovisning. Om man skall jämföra folkpensionärernas ekonomiska situation med den aktiva befolkningens, så bör man rimligtvis göra det över en tioårsperiod, exempelvis från 1970 till 1980. En sådan jämförelse visar att den genomsnittliga löneutvecklingen för industriarbetarna, från ett index på 100 år 1970 har stigit till 261 år 1980. Motsvarande siffra år 1980 för ATP-pensionärerna blir 241. De folkpensionärer som har sina pensionstillägg och möjligen en liten ATP stannar på indextalet 249. Under tioårsperioden har konsumentpriserna, enligt samma indexberäkning, stigit till 242.

De som har klarat sig bäst under dessa tio år är de aktiva lönearbetarna. Därefter kommer de sämst betalda folkpensionärerna, men då skall man ha i åtanke att deras standard ligger lägre än de övriga gruppernas. På tredje plats kommer ATP-pensionärerna. Om jag ser till ökningen av konsumentprisindex, har ATP-pensionärerna inte fått full kompensation för de höjda levnadskostnaderna.

De redovisade siffrorna tycker jag är något man bör tänka på. Nu diskuteras om det skall vara följsamhet mellan folkpensionerna och de aktiva

gruppernas löneutveckling. Såvitt jag förstår är folkpensionärernas organisationer beredda att diskutera den saken. Men då skall det självfallet, herr talman, vara följsamhet i både goda och dåliga tider. Det är inte riktigt att enbart jämföra utvecklingen under de två senaste åren. Det är att presentera problemen på ett ofullständigt sätt.

Anf. 65 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Främst med hänsyn till den debattordning som gäller för denna debatt, och som har medfört att vi inte har någon jordbrukspolitisk företrädare för socialdemokraterna på talarlistan just nu, kommer jag att ta upp några frågor som det senaste året i första hand gett anledning till meningsutbyten mellan centerpartiets och moderaternas jordbrukspolitiker.

Moderata samlingspartiet har underligt nog kritiserats för sin jordbrukspolitik främst från centerpartistiskt håll. Kritiken sådan den framförts är märklig, därför att vi ju var överens om den år 1977 fastlagda jordbrukspolitiken. Den framlades i enighet av de tre partier som då samregerade.

Det är bekant att det på en enda punkt, nämligen beträffande frågan om etableringskontroll eller inte, råder delade meningar mellan våra partier. Jordbruksministern Anders Dahlgren skrev emellertid i sin proposition efter överläggningar med dåvarande försvarsministern Eric Krönmark att frågan kunde lösas genom differentierade slaktdjursavgifter. Denna enda fråga har sedan mer eller mindre regelbundet dykt upp i våra jordbrukspolitiska överläggningar här i riksdagen. Den slutliga utformningen, som fick formen av differentierat pristillägg, togs i riksdagen först ett par år senare.

Det finns ingen anledning att ifrågasätta huruvida systemet med differentierade priser i fläskproduktionen är tillräckligt effektivt som metod eller inte. Däremot ger möjligen utvecklingen besked om att differentieringen mellan stor och liten produktion inte helt haft åsyftad verkan. Enligt vår mening torde det därför bli nödvändigt med en större prisskillnad till den mindre produktionens fördel för att de avsedda effekterna skall uppnås. Jag vill rent av påstå att obenägenheten att använda prisdifferentieringsmetoden för att få balans i fläskproduktionen ibland kan synas vara ägnad att förstärka idén med etableringskontroll.

Det är att märka att man beträffande de här båda metoderna tar ställning för eller emot lagstiftning för att uppnå produktionsbalans. För moderata samlingspartiets vidkommande är vägvalet enkelt. Vi anser etableringskontrollen principiellt motbjudande, och för den skull är den metoden den sista utväg som vi önskar tillgripa.

Jordbrukets lönsamhet är f. n. det mest svårbemästrade problemet. Konsumenternas berättigade krav på goda livsmedel finns inskrivet i den fastlagda målsättningen för svensk jordbrukspolitik. Kvalitetskravet för svenskproducerade livsmedel ifrågasätts ytterst sällan. Inte så ofta höjs heller röster beträffande svenskt jordbruks effektivitet, men förvisso ligger det en konflikt i att det stundom på samma gång uttalas bestämda krav på effektivitet och en lika bestämd ovilja mot långtgående rationaliserad

produktion i stora enheter. Jag delar uppfattning med dem som anser att de allra största enheternas produktion knappast visar sådana lönsamhetstal och sådan effektivitet att de enbart därmed försvarar sin existens. Från allmänpolitisk synpunkt och med hänsyn tagen till de regionalpolitiska strävandena torde en fördelning av denna storproduktion på flera producenter självfallet vara att föredra. Men som jag nyss antydde vill vi helst uppnå en sådan spridning av produktionsenheterna på flera jordbrukare utan lagstiftning i riksdagen.

Jordbrukets lönsamhetsproblem är enligt mitt förmenande inte ett helt isolerat jordbruksproblem. Den allmänna ekonomiska utvecklingen i Sverige har däremot medfört att jordbrukets inkomstmål inte har kunnat förverkligas. Det är för den skull ett problem av allmän ekonomisk karaktär, men det är viktigt också för jordbruket att det får sin lösning. Då vi nu presenterat vårt ekonomiska program, innebärande långtgående besparingar över alla samhällslivets sektorer, så drabbar detta också jordbruket. Den besparing på 375 milj. kr. som vi gjort på livsmedelssubventioneringen är en relativt blygsam del av vårt fastställda sparmål om ca 15 miljarder kronor.

För den skull kanske det ändå inte kan göras gällande att det är ett obetydligt belopp som till andra ökade kostnader skall läggas på de svenska hushållen. Likväl anser vi det riktigt att alla sektorer har bidragit till att de uppställda målen har kunnat fullföljas. Enligt moderata samlingspartiets mening kan de något mindre kraftfulla tag i besparingshänseende som regeringen redovisat i budgetpropositionen på sikt försvåra regeringens möjligheter att nå den ekonomiska balans som man eftersträvar. Ett skäl för att vi redan under hösten redovisade vår avsikt att för budgetåret 1982/83 föreslå en nedskärning av livsmedelssubventioneringen var att underlätta för regeringspartierna att också uppnå de sparmål som regeringen och moderata samlingspartiet tidigare var överens om.

Säkerligen uppfattas livsmedelskostnaderna för alla hushåll som en betydande kostnad i hushållsbudgeten. Litet väl sällan görs emellertid en internationell jämförelse av livsmedelskostnaderna. Det är ett känt faktum att svenska livsmedelskostnader relaterade till en genomsnittlig svensk arbetslön ger en helt annan bild av läget än den vanligast förekommande. Således arbetar genomsnittssvensken kortare tid för en viss kvantitet livsmedel än de flesta andra i de industrialiserade ländernas krets. En viss omprioritering av olika önskemål för familjens uppehälle och välbefinnande är kanske vad som just nu ger upphov till en diskussion om orimliga livsmedelskostnader.

Livsmedelssubventioneringens betydelse beträffande avsättningsutrymmet för svenskproducerade livsmedel kan ingen med säkerhet uttala sig om. Dock har LRF mycket bestämt uttalat sin oro för att en alltför kraftig avtrappning av livsmedelssubventioneringen skulle leda till en minskad konsumtion. Med den av oss föreslagna minskningen har livsmedelssubventionerna under en tvåårsperiod sänkts med ca 1 miljard kronor. Vår principiella uppfattning om att livsmedelssubventioneringen bör avvecklas

har vi inte haft anledning att ändra på. Likväl anser vi att den farhåga som förts fram från bl. a. LRF:s sida ändå närmare bör studeras. För den skull anser vi att en ytterligare minskning av livsmedelssubventioneringen nu bör kunna anstå, så att ett närmare studium av dess effekter på familjernas konsumtionsmönster skall kunna göras.

Regeringen har föredragit att inte nu föreslå ytterligare besparingar på livsmedelssubventionerna – men så har ju inte heller sparmålet totalt sett kunnat uppnås. Trovärdigheten i regeringens sparprogram kan onekligen genom detta ifrågasättas.

Mittenpartiernas uppgörelse i skattefrågan med socialdemokraterna på våren förra året ledde ju som bekant till regeringsombildning. Ovisshet råder fortfarande om delar av uppgörelsens innebörd. Således har partierna ännu inte blivit överens om skatteomläggningens finansiering. Socialdemokraternas fasthållande vid att en produktionsfaktorsskatt skall ingå som en del i finansieringen ger anledning till allvarlig oro från jordbrukets sida. För jordbruket är produktionsfaktorsskatt en av de allra sämsta lösningarna. Det är vår bestämda mening att promsen i jordbrukets f. n. pressade situation kan bli den kostnad som får bägaren att rinna över. Jag hoppas för den skull att regeringspartierna står fast vid de uttalanden som deras partiledare gjort då de avvisat promsen som finansieringsmedel.

Återigen, herr talman, har i vinter röster höjts för en begränsning av det svenska jordbruket. Det är tongångar som vi känner till från slutet av 1960-talet och som svenskt jordbruk då reagerade så kraftigt emot. I den moderata partimotionen har vi mera positivt försökt komma till rätta med den om än lilla så ändock inte helt obetydliga överproduktionen. Vi föreslår således att ansträngningar nu skall göras för att främja en export av högförädlade svenska livsmedel. Enligt vår mening kan högkvalitativa svenska livsmedel i framtiden inte enbart marginellt utgöra en god svensk exportvara.

Vi har i ett annat avsnitt av partimotionen ställt oss bakom tanken att vårt bistånd i ökad utsträckning skulle kunna ske i form av svenskt spannmål. Härvidlag har vi ansett att biståndsorganet SIDA skulle betala spannmålen efter en prissättning motsvarande svenskt inlösenpris.

Herr talman! Som jag inledningsvis antydde medför debattordningen att jag i hög grad har kommit att rikta mig till regeringspartierna. Men det är alldeles uppenbart att vi skulle ha kunnat ta upp fler grundläggande frågor på jordbrukets område om en socialdemokratisk företrädare hade funnits här och om debattordningen hade tillåtit det. Vi har kanske funnit det underligt att man gör en sådan prioritering inom det socialdemokratiska partiet, att man inte har tillåtit en företrädare för jordbruket uppträda under första debattdagen. Det kan vi inte göra någonting åt. Förvisso hade det från våra utgångspunkter tett sig ännu mer givande att få tala med flera av deras företrädare om frågor av grundläggande betydelse.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 66 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Låt mig säga att det som Arne Andersson i Ljung här har uttryckt beträffande en förändrad inriktning av biståndsverksamheten kan jag helt ställa mig bakom.

Vad däremot gäller hans uppfattning att livsmedelssubventionerna bör trappas ned har jag direkt motsatt uppfattning, och jag kommer att arbeta för att vi skall kunna bibehålla dem på nuvarande nivå.

I fråga om *promsen* anser jag att vi inte skall ha någon sådan skatt, i motsats till dem som ibland har försökt skrämja jordbrukarna med det. Tvingas vi finansiera den av alla efterlängtade marginalskattesänkningen med en arbetsgivaravgift, bör den konstrueras på ett sådant sätt att de som själva betalar sina egenavgifter kan avlyfta den eventuella höjningen, eftersom de knappast utgör en grupp som rimligen kan avkrävas ett finansieringsansvar för en marginalskattesänkning.

Vi har för centrens del i regeringsställning i olika konstellationer under de senaste åren fått vara med om att genomföra nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, nya riktlinjer för förvärvslagstiftningen, för skötsellagstiftningen, ny arrendelag, nya riktlinjer för skogspolitiken och för trädgårdsnäringen. Jag kan inom parentes säga att vi beklagar att handelsdepartementet inte har kunnat effektuera de av riksdagen beställda tullskydden, som vi måste ha om trädgårdsnäringen skall kunna fortsätta att fungera. Vi har fått nya riktlinjer för fiskerinäringen, som också har fått ett helt annat ekonomiskt klimat än man hade i början av 1970-talet. Detta kanske inte minst beroende på dels förändrade gränsjusteringar i rätten till fiskevatten, dels naturligtvis beroende på en utomordentligt lyckosam tillgång på råvaran.

Beträffande miljöskyddet har vi kunnat fortsätta den ambitiösa lagstiftningen på många områden. Kanske speciellt när det gäller det nu största och allvarligaste problemet, nämligen försurningen i vårt land, tar man krafttag för att kunna bemästra det. En av de få poster i årets budget som får ett kraftigt tillskott gäller kalkningsmetodik. Jag vill dock säga att kalkning inte är något universalmedel, utan är bara en tillfällig hjälp för att lindra skadan. Det långsiktiga arbetet måste föras på en annan bas och inte minst genom en fortsättning av det arbete som jordbruksministern bedriver i internationella sammanhang när det gäller att förhindra den fortsatta försurningen i vår värld.

Jag skall i detta anförande nöja mig med att något kommentera vad som har hänt till följd av de nya riktlinjer för jordbrukspolitiken som kunde beslutas på hösten 1977 och träda i kraft den 1 januari 1978. Det är en rad faktorer som det finns anledning att kommentera.

I dessa riktlinjer stod som en portalparagraf att huvudsyftet med jordbrukets roll i Sverige skall vara att se till att det finns god tillgång på livsmedel av hög kvalitet, till rimliga priser och att även de i jordbruket sysselsatta skall kunna uppnå en social och ekonomisk standard som är jämförbar med övriga grupper. Jag tillåter mig, herr talman, att något granska vad som har hänt till följd av den devisen.

Jag vill först och främst säga att tillgången på mat är mycket god. En del tycker rent av att det är problem med ett litet överskott. Jag vill gärna slå fast att det kan finnas vissa hanteringsproblem med ett överskott, men det kan aldrig vara en olycka för ett land att ha litet rikligare med livsmedel än vad man själv kan konsumera. Det är ett håån att anse någonting annat, om man ser sig om på vad som händer i vår omvärld. Vi har alltså i dag en ungefär 105-procentig försörjning. Efter kriget var 36 % av befolkningen sysselsatt i jordbruket. Nu är det 3,6 % av befolkningen som svarar för en försörjningsnivå som ligger över 100 %. Detta är ganska unikt i världen.

Det är också en mycket hög kvalitet på de livsmedel som vi producerar. Enligt uppgifter från livsmedelsverkets kontroll finns det inte i svenska livsmedel några restsubstanser av kemikalier. Däremot finns det ganska betydande problem vad gäller de livsmedel vi får in genom import. Då inställer sig snabbt frågan om det finns någon logik i de hårda krav som förs fram på en annan teknik i vår livsmedelsproduktion – en teknik som skulle medföra betydligt lägre produktion men ge en större garanti avseende giffrihet. Skulle vi – i ett läge där vi redan har världens hårdaste livsmedelslagstiftning, där livsmedelsverket i sina laboratorier inte kan konstatera några restsubstanser – medvetet pressa ned produktionen, så att vi tvingas till import av varor över vilkas innehåll vi inte har någon kontroll? Jag vill på den punkten säga att det finns god anledning att låta det svenska jordbruket, precis som tidigare, ta ansvaret och med sans och balanserat förnuft använda känd teknik och kemi. Jag vill också gärna säga att jordbrukaren med mycket stor respekt betraktar naturresursen jord. – Allt är givet människan som lån, och normalt önskar också jordbrukaren förvalta det arvet, så att jorden kan föras vidare till kommande generationer i ett bättre skick än när man tog emot den.

Priserna på livsmedel kan alltid diskuteras. Det är klart att människor lägger märke till att priserna på livsmedel stiger, men man måste samtidigt konstatera att alla andra priser stiger. Man måste lägga märke till att människor också har fått ökad ersättning för sitt arbete. Jag vill nu inte, lika litet som tidigare, göra några värdeomdömen, men låt mig göra exakta jämförelser. Enligt officiell statistik – den som jordbruksnämnden och konsumentdelegationen själva står för – använder svenska folket i dag av disponibel inkomst, efter skatt, 21,5 % till livsmedel. I det finns allting – öl, läsk, kaffe, apelsiner och citroner. Den siffran är mycket låg i internationell jämförelse, även om man inte tar hänsyn till all den sociala trygghet som redan är betald när man beräknar den disponibla inkomsten. Den andelen, som nu är 21,5 %, var i början av 1970-talet 26 %. Den har alltså sjunkit under 1970-talet. Jag tycker det är värdefullt att konstatera detta, när man flyter ut i värdeomdömen om höga priser.

Jag vill också på den punkten säga att minskningen av matkostnaderna kanske beror på att vi har en mycket effektiv produktionsapparat, där bondens lön är marginell, ja, försumbar, i jämförelse med det slutliga priset över disk. Hur kan jag påstå detta? Jo, mycket officiella undersökningar visar att den svenske industriarbetaren med 1 minuts och 25 sekunders arbete kan

betala den del av den dagliga maten för en vuxen person som avser bondens lön. Sedan tillkommer en mängd kostnader när varan väl har kommit till nästa instans, grossistledet, där den skall förädlas, distribueras och hanteras. För att betala den vara man får över disk krävs – om jag fortfarande använder KF:s priser – arbete i 32 minuter. Även vid en internationell bedömning är det ett mycket fint resultat. Att så är fallet kan vi också konstatera om vi jämför med hur man har det i vårt broderland Norge. Norrmännen åker med förtjusning hit och köper, som de själva säger, den svenska maten med mycket god ekonomisk vinst.

Den sista devisen handlar om jämlikhet för jordbrukets sysselsatta. Jag vill även här avstå från värdeomdömen, men det är klart att jag kan säga att det är mycket långt kvar till social jämlikhet. När andra människor räknar två dagar i veckan som självklar ledighet, räknar jordbrukarna två dagar i månaden. När andra människor talar om fem veckors semester, talar jordbrukarna nu om fem dagars sammanhängande ledighet om året med en fungerande avbytarorganisation. Så det är lång väg kvar. Men enligt siffror som beskriver utvecklingen från 1977 fram till 1981 så har klyftan mellan jordbrukarbefolkningen och jämförbara grupper aldrig varit så liten som nu. *Det finns alltså en klyfta på 7 000–8 000 kr. om året sedan man har gjort mycket sofistikerade bedömningar av jordbrukarnas, som man kallar det, dolda förmåner. Men denna klyfta har varit betydligt större tidigare. Jag vill alltså hävda att man även på denna punkt har nått en bit på väg när det gäller jämlikhetsmålsättningen.*

Det stora problem som nu finns kvar är kanske nyetableringen. Därför har centern i årets motionsomgång motionerat om nya metoder för kapitalfinansiering vid nyetablering. Det räcker inte långt med hypotekslån, om lönsamheten i jordbruket ligger på 1 à 2 %, ibland på 0 %. Vilken nytta har man då av en hypoteksfinansiering med räntor som i dag kanske är på 13–14 %? Det måste till en helt annan metodik, där man på ett mer realistiskt sätt värdesätter det realkapital som ligger i botten – jorden. Man kan jämföra med den teknik som används vid bostadsbyggande. Jag skall inte fördjupa mig i detaljerna i denna motion, utan hänvisar bara till den. Tanken är väckt, men jag vet att förslaget kräver vidare utredning innan man kan påbörja detaljutformningen.

Vi tror också att det – till skillnad mot vad Arne Andersson i Ljung här sade – hade varit bra, om man i ett tidigare skede hade haft en bättre kontroll beträffande överetableringen. Det gäller speciellt inom animalieproduktionen, där jordbruket självt får svara för kostnaden när man måste lyfta ut ett överskott. Detta framgår inte av pressens skrivelser, som präglas mer av åsikter än av insikter. Men jordbruket skall alltså självt svara för dessa kostnader. Skall man klara produktionsmålet behövs ett visst grepp över produktion och tillgång i förhållande till avsättning.

Regeringen har nu problem i en svår ekonomisk situation. Jag skall tillåta mig att förklara vad 82–85 miljarder betyder nedplockat på en lägre nivå. Det betyder att det svenska samhället, till följd av så småningom fattade riksdagsbeslut, till svenska folket, ung som gammal, delar ut 10 000 kr. mer

per person och år än vad som tas in i skatt. Man får tycka vad man vill om skattetrycket, det kan inte fortsätta så här någon längre tid. Situationen har naturligtvis uppkommit till följd av många faktorer – f. n. är räntan på upplånat kapital en viktig faktor.

Det är beklämmande att de två stora oppositionspartierna i detta läge ställer sig utanför ansvarstagandet och i partiegoistiskt nit motarbetar och kritiserar allt som regeringen föreslår. De presenterar också orealistiska önskelistor, som de aldrig skulle kunna förverkliga, men som de får lättköpta SIFO-poäng för. Vi kan se hur socialdemokraterna i Danmark och høyre i Norge har försökt realisera liknande önskelistor. Skulle oppositionen mot förmodan – med gott stöd av en opportunistisk press, två subjektiva monopolkanaler i TV och ett styrande SIFO – lyckas mala sönder de två regeringspartierna, som har att hantera en svår politisk verklighet och som inte har resurser att satsa på en professionell marknadsföring i partiegoistiskt intresse, så är det inte regeringspartierna som förlorar på detta. Partier är aldrig något självändamål. Förlorarna är landet och den framtida svenska demokratin.

Anf. 67 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Einar Larsson för det raka och mycket lätt tolkade svar han gav beträffande promsen. Proms skall vi inte ha, säger Einar Larsson. Jag tror att det är många jordbrukare, kanske också många av politikerna här i kammaren, som uppskattar det raka och otvetydiga beskedet.

Jag hade mera svårt att förstå Einar Larsson, då han i sitt anförande avslutningsvis kritiserade också vårt parti för någon typ av partiegoism med anledning av att vi inte ställde upp på regeringens proposition. Jag har svårt att se var partiegoismen lyser igenom, då vi sätter upp ett högre sparmål än regeringen. Jag har svårt att se att väljarna kommer att ställa sig bakom oss och tycka att vi är utomordentligt duktiga, eftersom vi faktiskt vill vidta impopulära sparåtgärder. Vi har satt upp sparmålen med precis den avsikt för ögonen som Einar Larsson antydde var kännetecknande för hans parti, nämligen nationens bästa. Men, som sagt, att det är partiegoism som gör att vi vill spara exempelvis 375 milj. kr. på livsmedelssubventionering är utomordentligt svårt att förstå.

Jag sade inledningsvis att den jordbrukspolitik som vi stundom från centerpartiets håll kritiserar för har vi gemensam med centerpartiet, då vi nämligen var samregerande partier när de beslutet fattades i riksdagen på hösten 1977. Därför var det trivsamt att lyssna till Einar Larssons redogörelse för vad detta innebar. Det är en jordbrukspolitik som våra partier står för gemensamt, och vårt parti kommer att göra det fortsättningsvis också. Men återkom gärna, Einar Larsson, om det passar, och utveckla var vår partiegoism lyser igenom, då vi lägger fram i och för sig ganska obekväma förslag om sparåtgärder.

Anf. 68 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Den kritik som jag avslutade mitt anförande med var allmän och självklar. Jag tror att det är självklart för de flesta människor att det är utomordentligt lätt att sitta vid sidan om och göra en önskelista och avge löften. Men det är utomordentligt svårt att sitta i en trängd ekonomisk situation, i en besvärande verklighet. Det är ett faktum som många har fått uppleva.

Jag tänker inte på just jordbrukspolitiken. Vi har väl litet besvär med anledning av att Arne Anderssons i Ljung partiledare sitter och tycker till om traktorer och sådant, trots att han inte alls har något sakligt underlag. Men det är ju småsaker som man kanske inte behöver gå in på. Vad jag tänkte på var närmast situationen i Norge, där regeringen är satt att effektuera beslut i en svår verklighet, och där statsministern nu är på full reträtt från sina löften om skattelättnader, som skulle gå att genomföra utan finansiering. Det var det jag tänkte på. Min kritik var inte särskilt hårt riktad mot jordbrukspolitiken. Den har vi, som Arne Andersson korrekt har sagt, i huvudsak kunnat driva tillsammans.

Anf. 69 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag bad Einar Larsson om ett klarläggande av var vår partiegoism lyste igenom. Jag undrar om skälet till denna beskyllning för partiegoism verkligen kan vara att vi lägger betydande, besvärliga sparmål framför oss. Vi hade inte trott att vi kunde bli föremål för centerpartiets avundsjuka för en sådan sak. Jag vill gärna medge, att om vi hade kunnat genomföra sparmålet utan att nagga livsmedelssubventioneringen i kanten hade vi mycket hellre gjort det.

Jag antydde i mitt anförande att vi redovisade vårt sparmål redan i höstas. Vi trodde att det möjligen skulle underlätta för regeringen att genomföra det sparmål varom våra partier var överens, om den visste att vi stod fast vid det. Men nu uppfattas det tydligen som ett opportunt sätt att driva politik om man vill plocka bort ett antal miljoner från livsmedelssubventioneringen.

Einar Larsson kanske tycker att det är skojigt att prata om Norge. Men låt oss vänta med det tills regeringen har suttit litet längre. Den kanske redde ut sina problem. I varje fall kommer den inte att regera vare sig kortare eller längre tid för att man från centerpartistiskt håll i Sverige tycker mer eller mindre om deras politiska åtgärder.

Anf. 70 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Den långa diskussion som vi har haft i dag och som skall fortsätta ytterligare ett par dagar går i huvudsak ut på att två tunga oppositionspartier mycket hårt kritiserar de två små regeringspartierna. Av den anledningen tyckte jag att det var intressant att se hur socialdemokraterna klarar problemen i Danmark och hur Arne Anderssons i Ljung partivänner klarar problemen i Norge. Jag kritiserar inte dessa regeringar – jag förstår att det inte är så lätt för dem heller – men jag tycker att vi skall ha med dem i bilden.

Det är rejält av Arne Andersson att han nu öppet och rakt säger att "vi vill sänka livsmedelssubventionerna mer". Det betraktar jag inte som ett opportunistiskt förslag. Det kommer att svida för bönderna, men det är viktigt att det erkänns att man verkligen har den uppfattningen.

Jag hoppas att andra framstötar inom Arne Anderssons parti, som ju inte är så jordbrukarpräglad, där man kräver en ny jordbruksutredning för lägre livsmedelspriser inte är så allvarligt menade. Jag anklagar inte Arne Andersson för de förslagen, för jag vet att han inte har den uppfattningen. Jag hoppas emellertid att hans falang i partiet får mest gehör i de här frågorna.

Talmannen anmälde att Arne Andersson i Ljung anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 71 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! I den ekonomiska debatten diskuterar man i dag främst om vi skall spara eller expandera oss ur våra problem. Inom landsorganisationen har vi tidigt slagit fast en grundläggande princip, som jag är övertygad om stämmer med svenska folkets uppfattning. Den innebär att politiken främst måste gå ut på att genomföra offensiva insatser för att få i gång produktion och tillväxt. Ett annat led i denna politik är besparingar. Men villkoret är att de alltid måste vara klart motiverade och fördelningspolitiskt rättvisa.

Jag har svårt att se några rimliga invändningar mot denna princip. Ändå är det alldeles uppenbart att regeringen anses sig kunna bryta mot den.

Jag ser ständigt i den strida strömmen av pressmeddelanden från kanslihuset hur regeringsledamöter i tal efter tal hävdar att man slår vakt om en rättvis fördelningspolitik. Uppriktigt sagt är jag förvånad över detta påstående. Är man inte orolig för att detta uppenbara hyckleri skall slå tillbaka, att man snart får uppleva hur lecdena över dessa klyschor vänds till ren och skär ilska?

För vart leder regeringens ekonomiska politik? Jo, en politik som innebär dels allmän ästramning, dels direkta nedskärningar av den offentliga sektorn, samtidigt som den internationella ekonomiska aktiviteten är låg, kan bara leda till ökad arbetslöshet. När man därtill gång på gång säger nej till arbetsmarknadsstyrelsens, socialdemokratins och den fackliga rörelsens krav på större resurser för arbetsmarknadspolitik är saken klar: Man har valt en väg som innebär att fler och fler människor, särskilt ungdomar, blir arbetslösa.

Allt fler illavarslande tecken pekar mot att vi ännu bara har sett början på arbetslöshetsciffrornas uppgång. Vi har ännu inga januari-siffror, men allt tyder på försämringar. Och allt flera varnar för att detta inte är en tillfällig situation, utan att vi är på väg mot permanent högre arbetslöshets-siffror än på flera årtionden. AMS har ånyo återkommit med krav, baserade på verkligheten, i motsats till regeringens önsketänkande.

Jag begär inte att regeringen skall säga ja till allt vad fackförningsrörelsen föreslår. Men jag begär att regeringen, om den säger nej, skall ha några egna

alternativ. De senaste åren har jag aldrig upplevt att regeringen haft något annat att komma med än prutningar och förslag som krymper den svenska ekonomin.

Vad är egentligen regeringens framtidsperspektiv? Vad gör vi, om vi inte får någon internationell draghjälp? Skall vi acceptera att arbetslösheten stiger till allt högre nivåer nästa höst och vinter?

Det vore intressant att få höra regeringen utveckla detta. Jag är övertygad om att också de hundratusentals arbetslösa och undersysselsatta, liksom de hundratusentals som känner sina jobb hotade eller som snart skall lämna skola eller värnpliktstjänstgöring utan att ha jobb, är mycket intresserade av detta.

Arbetslösheten menar jag är den allvarligaste frågan ur både ekonomisk, social och fördelningspolitisk synpunkt. Att man tillåter en växande arbetslöshet är ett direkt grundskott mot regeringens påstående att man bedriver en rättvis fördelningspolitik.

Än mer uppenbart att fördelningspolitiken är orättvis blir det, när man till den allmänna åtstramnings- och arbetslöshetspolitiken lägger sparandet. Det riktar sig direkt mot de sämst ställda, medan jag inte har upptäckt ett enda förslag som har en fördelningspolitiskt rättvis spareffekt. Jag reagerar i första hand mot försämringarna i arbetslöshetsersättningen och sjukförsäkringen.

Under flera år har regeringen nu urholkat arbetslöshetsförsäkringen genom att säga nej till höjningar som kompenserar de arbetslösa för prisstegringarna. Det har lett till att stora grupper i dag bara kompenseras för i stort sett halva inkomstbortfallet. Nu föreslås en höjning av den högsta dagpenningen till 230 kr., vilket är helt otillräckligt. A-kassorna själva menar att det krävs en höjning till 280 kr. för att man skall kunna förhindra en fortsatt urholkning.

Detta, liksom mycket annat, framställs ibland som ett sätt att minska den offentliga sektorn. Men det man gör är att strypa åt privat konsumtion för en grupp som redan tillhör de absolut hårdast drabbade. Hur kan någon beteckna detta som en rättvis fördelningspolitik?

Men inte nog med det. Nu aviseras förslag till försämringar av statsbidragen till A-kassorna, skärpta avstängningsregler och en ny regel om differentiering av dagpenningen baserad på arbetslöshetstidens längd, vilket skulle innebära en besparing av 230 milj. kr. Från LO:s sida måste vi avstyrka hela detta förslag, därför att det innebär att man vältrar över den börda som uppstått på grund av de havererade statsfinanserna på de arbetslösa och på de fackliga medlemmar som betalar avgift till kassorna och att man därtill ökar orättvisorna genom att redan hårt belastade kassor drabbas ännu hårdare.

Samma orimliga fördelningsprofil har förslagen till försämring av sjukförsäkringen, där man nu tycks ha fastnat för ett återinförande av karensgångarna. Även om vi av dagens debatt har fått ett intryck av att den frågan ännu är öppen, har regeringen försatt sig själv i ett olösligt dilemma.

Alla fackliga organisationer för tjänstemän på den privata och inom den offentliga sektorn har avtal som garanterar dem ersättning för sjukdagar som inte ersätts av den allmänna sjukförsäkringen. Det innebär att ett återinförande av karensdagarna drabbar enbart LO:s privatanställda medlemmar, oavsett vad som sägs i det sammanhanget. Därmed drabbar förslaget de lågavlönade, människor som är särskilt utsatta för dåliga arbetsmiljöer och stora hälsorisker och människor som riskerar att drabbas av allvarliga hälsorisker, om de tvingas gå till jobbet med en sjukdom i kroppen. Däremot går bättre ställda grupper fria från försämringar.

Det är inga små försämringar som det handlar om. En arbetare med två sjukperioder per år på ca en vecka förlorar i runda tal 1 500 kr. på systemet – och det innebär ändå en sjukfrånvaro som är under genomsnittet. Detta skall läggas ovanpå en reallöneförsämring som redan har drabbat LO:s medlemmar med i runt tal 10 % de senaste åren.

Vill man ändå genomföra besparingsförslaget utan att det skall drabba enbart LO:s privatanställda medlemmar – och det tycks ju vara målsättning – finns det ingen annan lösning än avtalsförbud för övriga grupper. Men också den lösningen avvisar hela den fackliga rörelsen i stor enighet. Vi kommer aldrig att acceptera att man i strid med alla arbetsmarknadens parter ger sig på den fria förhandlingsrätten. Och det är inte bara arbetsmarknadens parter som säger nej till detta. Låt mig erinra om att sjukpenningkommittén var enigt negativ till den lösningen.

Därmed har regeringen försatt sig i ett självförfållat dilemma. Antingen får man genomföra en oerhört orättvis beskärning av enbart LO-medlemmarnas förmåner eller också får man mot eniga arbetsmarknadsparter och en enig sjukpenningkommitté ge sig på avtalsfrihetens princip, som i så många år har ansetts vara en av de främsta grunderna för Sveriges lugna förhållanden på just arbetsmarknaden.

Det finns bara en lösning på det här dilemmat, och det är att ge upp idéerna om att spara pengar på de sjukas bekostnad och dra tillbaka förslaget!

Men skulle man trots allt nu genomdriva förslaget, är det inte bara en skriande orättvisa – man bäddar också för en närmast omöjlig avtalsrörelse inför 1983. Vi fick höra många vänliga ord från regeringen för den försiktiga avtalsuppgörelsen förra året. I storslagna deklARATIONER förklarade man att här hade det lagts en god grund för en politik som skulle minska inflationen och rätta till obalanserna i den svenska ekonomin.

Men vad är det som har hänt? Prisstegringarna för 1981 blev de näst högsta sedan 1950-talet. Prisökningarna på baslivsmedel slog rekord. Industriinvesteringarna sjönk här hemma, medan allt fler investeringar i stället gjordes utomlands.

Besvikelsen inom fackföreningsrörelsen är mycket stor, och det är uppenbart att detta beror enbart på regeringens ekonomiska politik. Därmed måste jag också konstatera att oron inför kommande avtalsrörelse ökar. För att vi skall ha minsta chans att åstadkomma den återhållsamma uppgörelse som ju alla vill ha ser jag det som helt nödvändigt att åtminstone tre krav uppfylls.

För det första måste man säga nej till försämringarna av arbetslöshetsersättningen och sjukförsäkringen. Skulle regeringen driva igenom sina förslag på dessa områden tvingar man oss att förhandlingsvägen försöka ta igen vad vi förlorar. Därmed bäddar man också för en ytterligt svår avtalsrörelse.

För det andra måste vi nå fram till en överenskommelse som innebär en starkare låglöneprofil än vanligt, för att det skall vara möjligt för oss att acceptera den föreslagna skatteomläggningen.

För det tredje måste vi få fram ett effektivt vinstdelningssystem. Vi ser nu framför oss snabbt ökande vinstnivåer i näringslivet, samtidigt som reallöneutvecklingen för LO:s medlemmar har varit negativ. Att fortsätta att avstå från krav på stora löneökningar, utan garantier för att företagets vinster satsas på investeringar som de anställda får inflytande över, ser jag som ytterst svårt.

Herr talman! När vi inte en lösning på dessa problem, där regeringens ansvar är mycket stort, har jag svårt att se hur Landsorganisationens medlemmar skall kunna acceptera ännu en återhållsam avtalsrörelse. Om regeringen är intresserad av att lägga en grund för avtalsrörelsen måste vi få en offensivt inriktad politik men också ett stopp för alla attacker gentemot löntagarna. Annars kan jag för min del bara förutspå stora svårigheter.

Anf. 72 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Debatten om regeringens budgetförslag handlar ganska självfallet huvudsakligen om vårt ekonomiska läge och om hur vi med offensiva satsningar och besparingar skall kunna bringa ner det skrämmande höga budgetunderskottet. Förra vårens stora skatteuppgörelse mellan mittenpartierna och socialdemokraterna behandlas förhållandevis kortfattat, i finansplanen på något mindre än en sida.

Vad som är mest anmärkningsvärt beträffande själva sakinnehållet är att det i texten inte längre talas om en totalfinansiering utan om att skattereformen bör ges "en ansvarsfull finansiering". Det kan också synas egendomligt att det, när skatteuppgörelsen refereras, inte sägs ett ord om att det fanns ett förslag till skattereform från trepartiregeringen som man helt gick ifrån i och med uppgörelsen med socialdemokraterna.

Enligt propositionsförteckningen skall förslaget till skattereform läggas på riksdagens bord i slutet av mars, och yttrandena över "Reformerad inkomstbeskattning", alltså den departementspromemoria som utarbetats av de tre fördragslutande partiernas skatteexperter, har nu strömmat in från remissinstanserna. I långa stycken är kritiken förödande, och det är nu högst motiverat att fästa uppmärksamheten på vad några av de tyngsta remissinstanserna har att säga.

Glädjande nog är samstämmigheten stor när det gäller kravet på en kraftig marginalsattesänkning.

Då det gäller underskottsavdragen, finansieringen, effekterna av förslaget för den enskilde och för företagsamheten, inflationsskyddet, de skatterättsliga och administrativa problemen m. m. är kritiken så förödande, att man

måste förutsätta att expertgruppens förslag undergår en omfattande översyn och omarbetning innan någon proposition läggs fram.

Jag skall i huvudsak begränsa mig till vad riksskatteverket, riksrevisionsverket, Lantbrukarnas riksförbund och Kooperativa förbundet har haft att andraga i sina remissvar.

Riksskatteverket framhåller att marginals kattetänkandet är utbrett och att de avarter som har följt i spåren givetvis bör angripas genom en sänkning av marginals katterna. Verket accepterar också att man ser över avdragen, men inte den föreslagna metoden, därför att den bryter mot de principer som bär upp hela skattesystemet. Riksskatteverket påpekar att man med förslaget går emot den grundläggande principen om skatt efter förmåga och också mot reciprocitetsprincipen, dvs. att den som mottar en ränta alltid blir skattskyldig härför, medan den som nu skall betala räntan endast får den delvis avdragsgill.

Verket vänder sig också mot att effekterna av förslaget för den enskilde är ofullständigt redovisade, och beträffande problemen för skatteförvaltningen anförs att dessa endast har beskrivits i övergripande ordalag. Det administrativa merarbetet blir avsevärt, och svårigheterna blir än större, om skattereformen skall finansieras med en produktionsfaktorsskatt.

Den statliga inkomstskatten skall enligt förslaget delas upp på ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp, det sistnämnda för dem som har en inkomst som före underskottsavdragen överstiger den s. k. brytpunkten. Antalet sådana deklarationer beräknar RSV till ca 650 000. I uppskattningsvis 100 000 fall beräknas någon form av utredningsarbete bli nödvändigt, vilket kommer att medföra ett omfattande merarbete för granskningsmyndigheterna, som redan i dag är underbemannade. Stora krav kommer också att ställas på snabbutbildning och information.

Riksskatteverket understryker också svårigheterna att kunna göra en korrekt gränsdragning mellan den privata förmögenheten och näringsförmögenheten när det gäller att fördela ränteutgifterna, och man förmodar att antalet skatteprocesser väsentligt kommer att öka.

Sammanfattningsvis kräver verket kraftiga resursförstärkningar på alla granskningsnivåer och anger att förenklingar är nödvändiga.

Det kan tilläggas att riksskatteverket inte var enhälligt – yttrandet har två reservationer. I den ena krävs att underskottsavdragen av rättssäkerhets-, rättvis- och likformighets skäl blir föremål för en ingående utredning, innan förslag om begränsning framläggs. Den andra reservationen påtalar att betydande skattemässiga olikheter kan uppstå mellan två identiskt lika fastigheter, beroende på förvärvstidpunkten, samt att betydande olikheter i beskattning kommer att inträffa för fastighetsägare i olika delar av landet, i större utsträckning än vad som nu är fallet. De stora skillnaderna i taxeringsvärde – dubbelt så högt i storstadsregionen som i glesbygden – kommer genom skatteförslaget än mer att understrykas.

Riksrevisionsverket inleder sitt remissvar med att framhålla att innehållet i departementspromemorian i väsentliga delar avviker från de krav på analys och fullständighet som brukar ställas i det offentliga utredningsväsendet. I

sanning en förödande kritik. Verket påtalar vidare att på grund av de olika system som vi nu har för inkomstprövade bidrag och inkomstrelaterade avgifter kommer det även efter marginalskattereformen att förekomma hushåll som endast får behålla 20–30 % av en inkomstökning. Slutsatsen i denna del blir att om man vill uppmuntra till ökat arbete, produktiva insatser och sparande, så måste frågan om de samlade marginaleffekterna beaktas i de fortsatta övervägandena.

RRV påpekar sedan att kostnaderna för marginalskattereformen av verket beräknats till 9 650 milj. kr. i stället för utredningens 8 900 milj. kr.

När det gäller kvittning av underskott mellan olika förvärvskällor anser riksrevisionsverket att man endera bör tillåta en generell kvittning som nu eller helt ta bort kvittningsrätten. Anledningen härtill är att svårigheterna för administration och kontroll annars blir så avsevärda.

Så följer ett resonemang kring de ändringar som kommer att uppkomma för villor med resp. utan statliga räntebidrag. De som har räntebidrag får i nästan samtliga fall en betydligt större skattesänkning, vilket naturligtvis kommer att öka efterfrågan på villor med räntebidrag och minska efterfrågan på villor utan räntebidrag.

Enligt skatteförslaget skall en jordbrukare som privata räntor ta upp så stor andel av räntekostnaderna som motsvaras av bostadsfastighetens värde av jordbruksfastighetens totala värde. Lånar han nu pengar för att exempelvis bygga till sin ladugård, får han automatiskt högre boendekostnad. Det är säkerligen flera än remisskrivarna som tycker att detta är ologiskt. Riksrevisionsverket är vidare mycket kritiskt mot förlustavdragen och kräver en ytterligare utredning av kvittningsförfarandet innan förslaget om tilläggsskatt genomförs. Man befarar att investeringslusten annars kraftigt minskar, om man inte särskilt de första åren av en nystartad rörelse, då underskott ofta uppstår, får kvitta dessa mot andra intäkter.

RRV påtalar vidare, liksom reservanterna i riksskatteverkets styrelse, att de nuvarande skillnaderna i boendekostnader kommer att öka och nämner också de komplikationer som underskottsavdragen får när det gäller sambeskattningen.

De föreslagna ändringarna i inflationsskyddet blir föremål för en inträngande analys, och man påvisar från verkets sida hur reformen urholkas, om inflationen som väntat är överstiger 5,5 %.

Jag går nu, herr talman, över till två remissinstanser som står två av de fördragsslutande partierna nära, Kooperativa förbundet och Lantbrukarnas riksförbund. KF noterar inledningsvis att finansieringsfrågorna inte tas upp i promemorian och beklagar att expertgruppen inte diskuterat och analyserat effekterna av alternativa finansieringsformer. "Med hänsyn till att reformen har förutsatts bli totalfinansierad skulle det ha varit mycket värdefullt för såväl den enskilde skattebetalaren som samhället att få klarlagt vilka kategorier skattskyldiga som skall finansiera reformen", heter det ordagrant. Vidare anser KF att det är få skattskyldiga som efter reformen har möjlighet

att kontrollera att de betalar rätt inkomstskatt, något som kan få förödande konsekvenser för respekten för skattereglerna.

Det sagda leder till att förbundet kräver konkreta förenklingar för både skattemyndigheterna och den enskilde skattskyldige.

Lika förödande kritiskt är KF mot förslaget om begränsningar i rätten att kvitta underskottsavdrag: "Medges inte avdrag för underskott i en förvärvskälla mot överskott i annan förvärvskälla överges principen om skatt efter bärkraft eller den s k skatteförmågeprincipen."

Risken för minskad benägenhet från den enskildes sida att starta nya företag och göra riskfyllda investeringar påtalas också, liksom de mycket stora svårigheter det kommer att bli att skilja ut icke önskvärda investeringar från önskvärda ur skatterättslig synpunkt. Om en investering är till gagn för samhället visar sig ofta långt efter det att investeringen gjorts. KF konstaterar avslutningsvis, liksom andra remissinstanser, att om det nya förslaget genomförs försvinner symmetrin i skattesystemet därför att avdragsrätt och skatteplikt inte korrelerar, och förmodar också att antalet s. k. nolltaxerare sannolikt inte kommer att bli mindre.

Remissvarets två sista meningar citerar jag ordagrant: "Såvitt avser avdragsbegränsningen medför emellertid den föreslagna förvärvskällemetoden sådana komplikationer och svåröverskådliga effekter att den inte bör genomföras. En annan metod för avdragsbegränsning bör utredas." Så slutar alltså KF:s remissvar.

Lantbrukarnas riksförbund går genom sin skattedelegation också till hårt angrepp mot att man avser ändra grundregeln att avdrag och inkomster skall vara lika mycket värda i skattesammanhang. Särskilt stort blir problemet här för jordbruksnäringen efter förra årets fastighetstaxering. Denna innebar att man på många jordbruksfastigheter tillskapat nya förvärvskällor. Som exempel härpå anges grustäkt och uthyrningsstugor. Enligt den nya fastighetstaxeringen skall intäkter från sådan förvärvsverksamhet redovisas i förvärvskällan annan fastighet, och följaktligen får ingen kvittning ske mot underskott i jordbruket.

Man tycker att det är anmärkningsvärt att expertgruppen – utan några analyser – slår fast, att det inte torde vara något större problem med uppdelningen av förvärvskällorna.

Skattedelegationens ganska självklara slutsats är att kvittningsrätt måste föreligga mellan de olika förvärvskällorna. Liksom andra remissinstanser påtalar LRF de störningar som kan väntas på villamarknaden om skatteförslaget genomförs.

Makebeskattningen ägnas en ingående uppmärksamhet, man påvisar hur olika det kan slå för två makar som brukar en jordbruksfastighet beroende på vem av dem som äger de olika förvärvskällorna, om någon har tjänsteinkomst osv. Slutsatsen kan endast bli en: makar måste korsvis kunna kvitta underskott mot överskott.

LRF påtalar också – som så många andra – hur den tänkta skattereformen urholkas, om inflationen kommer att överskrida 5,5 %, och vill också sänka marginalskattenivån till 70 %. Man reagerar också mot förslaget att inte låta

egenavgifterna påverka begränsningsregeln. Eftersom egenavgifterna alltmer börjar likna en skatt, bör avgifterna ingå såväl i spärrbeloppet som i skattebeloppet.

När det gäller egenavgifter och underskott i rörelse har riksdagen redan gått händelserna i förväg. Majoriteten genomdrev i december att vid beräkning av egenavgifter underskott i en rörelse inte längre skall få kvittas mot överskott i en annan. Effekterna blir än allvarligare om skattereformen kommer att finansieras genom höjda arbetsgivaravgifter. Vi moderater reserverade oss när den frågan diskuterades här i kammaren.

I sin sammanfattning säger LRF:s skattedelegation:

”Delegationen ställer sig bakom förslaget att en marginalsattesänkning genomförs och att åtgärder vidtas mot avarter av underskottsavdrag.

Delegationen finner emellertid att föreliggande förslag kännetecknas av stora brister i analyserna, vilket inte gör det möjligt att överblicka effekterna av detsamma för olika inkomstgrupper. Delegationen vill särskilt understryka att förslaget beträffande beskattning av makar är oacceptabelt och att problemen kring förvärvskällebegreppet inte har beaktats. Innan förslaget kan göras till föremål för lagstiftning måste dessa problem få en godtagbar lösning.

Finansieringen av skattereformen har en avgörande betydelse. Delegationens analyser visar att finansiering via proms skulle få orimliga effekter för lantbruket. Riktmärket för skattereformen måste vara ett hänsynstagande till dess samhällsekonomiska effekter.”

Detta var ett referat av vad fyra tunga remissinstanser har att anföra om den föreslagna skatteomläggningen, och mot bakgrund härav är det närmast skrattretande att det från socialdemokratiskt håll tidigare i denna debatt påståtts att det blott var administrativa svårigheter och att vi moderater sannerligen inte hade mycket att hämta ur remissvaren. I själva verket visar dessa remissvar och många andra – som det skulle föra alltför långt att här redogöra för – att vi i vår kritik har haft rätt på alla avgörande punkter. Från moderat håll står vi fast vid den principöverenskommelse om en genomgripande skattereform som den dåvarande trepartiregeringen lade fram för precis ett år sedan.

Anf. 73 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! När riksdagen förra året inledde remissdebatten, kunde de fyra stora partierna i en väsentlig fråga presentera likartade förslag, nämligen att marginalsatten för det stora flertalet inkomsttagare borde sänkas till 50 %. Också socialdemokraterna hade sent omsider insett nödvändigheten av en radikal förändring av marginalskatteuttaget. Förslaget hälsades med stor tillfredsställelse från alla håll, detta trots att det sades klart ifrån att reformen måste finansieras. Men hur – det skulle utredas ytterligare.

Nu har ett år gått. Nu kritiserar förslaget och framför allt att reformen skall finansieras. Värdet av marginalskatteformen håller på att komma helt i skymundan, och från visst håll försöker man på allt sätt att förstora upp de

problem som kommer att uppstå, om staten på något sätt tar in det inkomstbortfall som uppkommer.

När dåvarande trepartiregeringen inbjöd socialdemokraterna till förhandlingar om en marginalskattesänkning, stod det också fullt och klart utsagt att reformen första året skulle finansieras, eventuellt med en höjning av skatten på olja och en arbetsgivaravgift och de andra två åren, när förslaget skulle genomföras, med arbetsgivaravgift och eventuellt en s. k. proms.

Också Gösta Bohman stod bakom detta förslag, vilket än mer dokumenteras i ett uttalande i pressen, där han tog avstånd från ett uttalande av moderaternas dåvarande partisekreterare Lars Tobisson, som ansåg att reformen skulle i stort sett kunna finansiera sig själv. Trots detta är man i dag väldigt oviss om var moderaterna står. Vid en presskonferens i går uttalade den nye partiledaren Ulf Adelsohn att finansieringsfrågans lösning inte får försämra näringslivets konkurrenskraft och inte heller statens finanser. Vad som mer än något annat skulle skada näringslivet är om man inte beaktar det uttalande som gjordes i samband med trepartiöverenskommelsen, nämligen att effekten av skatteuppgörelsen skulle medräknas vid den kommande avtalsuppgörelsen.

Men varför inte tala om hur moderaterna vill utforma finansieringen? Det uttalande som Ulf Adelsohn gjorde i går säger ingenting om hur man skall klara det. Ibland säger moderaterna: Vi bör spara mer av statsutgifterna. Socialdemokraterna har i sin partimotion kommit fram till motsatsen: Höj momsen och skatten på förmögenheter!

Visst behöver vi spara, men detta behövs för att inte budgetunderskottet skall stiga ytterligare. Även om det är valår borde moderaterna förstå att man inte kan ta bort över 10 miljarder – mer än en fjärdedel av de inkomster staten tar in i direkt inkomstskatt – utan att detta inkomstbortfall i huvudsak måste ersättas på något annat sätt. Jag sade redan förra året att det var beklagligt att inte finansieringsförslaget var med redan den 3 februari. Då hade vi samtidigt kunnat debattera marginalskattesänkning och hur den skulle betalas. Det hade förhindrat den snedvridning av debatten som den nu har fått.

Men konsekvensen i moderaternas argumentering är i högsta grad märklig – ja, jag vill säga bristfällig. De säger att reformen är alltför begränsad. Brytpunkten skulle ha satts högre – många inkomsttagare får alldeles för liten eller ingen skattesänkning. Men vad blir resultatet om brytpunkten sätts högre? Jo, resultatet blir ännu sämre för låg- och mellaninkomstgruppen, om finansieringen skall ske genom något slag av indirekt skatt eller avgift. Det går inte att göra en än större marginalskattelättnad utan att kostnaderna också stiger. Och dessa kostnader vill moderaterna föra över till låg- och mellaninkomstgrupperna.

Partierna var förra våren överens om att reformen skulle finansieras. Jag vill ändå hoppas att partierna är att lita på och tar sitt ansvar, även det parti som i vissa valrörelser anser sig ha behov av att på affischer tala om att man "är att lita på".

När jag lyssnade till Knut Wachtmeisters anförande blev jag rätt förvånad. Han skildrade remissyttranden som kommit in, och det är givet att man

denna gång som annars med stor noggrannhet skall ta del av vad remissinstanserna har sagt. Men vad jag saknade i Knut Wachtmeisters anförande var någonting positivt om denna reform eller någonting som kunde antyda på vad sätt man i stället skulle klara finansieringen av reformen.

Jag skall inte nu diskutera remissyttranden. Först skall vi ta del av alla yttranden, och sedan kommer vi att få tillfälle att diskutera frågan närmare. Men jag tror ändå att det är angeläget att se litet grand positivt på frågorna och inte enbart svartmåla nära nog varje förslag som läggs fram i ekonomiska frågor.

Vi hade samma debatt när det gällde fastighetstaxeringen. Moderaterna svartmålade hela denna sak trots att de själva var med och drog upp direktiven till utredningen. Det var en enig utredning, och vi var eniga i riksdagen – trots detta gick moderaterna ut och tecknade en bild av fastighetstaxeringen som sedan ingalunda gav det utslag man hade talat om i propagandan.

Skattereformen kommer vi, som jag nyss sade, att få tillfälle att diskutera ytterligare denna vår. Jag vill endast understryka att det är en reform som krävts såväl av regeringspartierna som av moderater och socialdemokrater. Det är en reform som begränsar marginalskatten till högst 50 % för inkomster upp till 110 400 kr. i 1982 års penningvärde. Det mycket omdiskuterade underskottsavdraget berör ingen inkomsttagare som tjänar under dessa 110 400 kr. Det är viktigt att vi håller i minnet vad reformen innebär.

En annan skattefråga som dyker upp ganska ofta är om vi skall införa en differentierad mervärdeskatt. Frågan är delvis föranledd av den diskussion som uppstått kring minskningen av livsmedelssubventionerna. Enligt min uppfattning – och den delas av mitt parti – skulle det vara fel att införa en differentierad moms. Att livsmedelssubventionerna tillkom berodde ju på att man ville ta bort momsens fördyrande effekt på baslivsmedlen, främst på mjölk men också på bröd, kött och fläsk. Genom livsmedelssubventioner kan man bibehålla ett enhetligt momssystem. Kontrollen blir lättare och bättre, och effekten blir rättvisare, speciellt mot låginkomsttagarna. Vi slipper den besvärliga gränsdragningen av vad som skall räknas som livsmedel, och vi har kvar ett system som sänker kilopriset på varan i stället för en procenträkning, som ger större prissänkning ju dyrare varan är. Det är vad den differentierade momsen innebär.

Som vi har hört i kväll och även kunnat läsa i motioner har moderaterna i år återkommit med sina krav på en ytterligare minskning av livsmedelssubventionerna, nu med 375 milj. kr. Därutöver säger man i en motion att på sikt alla konsumentsubventioner skall tas bort. Jag tycker det är allvarligt att man här vill angripa ytterligare en fråga om vilken vi var överens för några år sedan. I årets budgetproposition beräknas livsmedelssubventionerna utgå med 3,3 miljarder kronor, och enligt mitt partis uppfattning är det ett belopp som inte skall sänkas.

I skattedebatten debatteras inte bara skatter och avgifter utan också vad som kan göras för att begränsa den del av inkomsterna som går vid sidan om beskattningen. Olika åtgärder har under åren vidtagits, och under allmänna motionstiden i år har jag och Åke Polstam tagit upp just denna fråga i en ganska omfattande motion. Det gäller bl. a. att skapa en så rationell taxeringsorganisation som möjligt och samtidigt skärpa kontrollen samt göra den mer effektiv. I denna motion yrkas både på en förstärkning av resurserna och på en bättre samordning mellan skatteutredning och brottsutredning samt mellan skattemål och brottmål. Vidare kräver vi en bättre samordning mellan olika myndigheter i arbetet på att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Men vi anser också att åtgärder bör vidtas för att nå en bättre kontakt mellan myndighet och den enskilde deklaranter. Som ett led i denna strävan föreslår vi att den lokala skattemyndigheten byggs ut och förändras till lokala samhällsmyndigheter, som kan fungera både som kontaktorgan, rådgivare, uppborgsverk och kontrollorgan. Närheten, kontakten och personkännedomen skulle förbättra samarbetet och göra kontrollen mer effektiv. Kunde vi dessutom öka servicen och informationen åt framför allt nystartade företag, skulle säkerligen betydande förbättringar bli följden.

I en annan motion berörs skatteadministrationen. I den krävs bl. a. åtgärder för att förenkla och rationalisera behandlingen av skatteärenden. Den nuvarande stora eftersläpningen gör det angeläget att vidta åtgärder som gör att behandlingen går snabbare. Det var därför med glädje som jag tog del av justitieministerns uttalande i ett interpellationssvar i måndags här i kammaren om att en utredning angående dessa frågor nu kommer att tillsättas. Jag vill understryka angelägenheten av att det utredningsarbetet sker i en sådan takt att vi inte behöver vänta alltför länge på konkreta förslag.

Kastar vi blicken framåt så är det oerhört angeläget att vi också funderar över hur skattesystemet bör se ut i framtiden. Även om vi nu i vår skall besluta om en mycket betydelsefull förändring av vårt skattesystem, är det ändå angeläget att vi prövar nya idéer för hur ett skattesystem skall se ut. Ett led i denna strävan är den utredning som nu har tillkommit om en utgiftsskatt.

Ett skattesystem är ju inte utformat enbart för att ta in skatt till stat och kommun. Kraven är bl. a. också att skattesystemet skall stimulera till sparande, vara inkomstutjämnande och stimulera arbetsinsatser. Just dessa tre egenskaper präglar utgiftsskattesystemet, och det är värdefullt att det alternativ som utgiftsskattesystemet utgör blir noggrant utrett.

Herr talman! Jag har med detta inlägg velat understryka min syn på aktuella skattefrågor. I grunden är det oerhört angeläget att vi kan behandla dessa frågor och besluta i dem utan alltför mycket taktiska spekulationer. Riksdagen har här att utforma ett skattesystem som är rättvist, som stimulerar till ökade arbetsinsatser och som i grunden bygger på att fördela bördan efter de resurser som står till den enskildes förfogande.

Anf. 74 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Stig Josefson undrar var vi moderater står i frågan om finansieringen av skattereformen. Partiets vice ordförande Lars Tobisson har i debatten tidigare i dag redogjort härför. Jag behöver kanske inte upprepa vad han sade, men i stort sett går det ut på ytterligare besparingar. Delvis räknar vi med en självfinansiering till följd av en sänkning av marginalskatterna, en sänkning som får människor att deklarerera hederligare och göra större arbetsinsatser. I sista hand är vi beredda att tillgripa konsumtions-skatter.

Med regeringsförslaget riskerar man däremot en överfinansiering. Om inflationen överstiger 5,5 %, blir det nämligen fråga om en sådan. Men när propositionen lagts fram kommer vi att i vanlig ordning motionera, tala om hur vi ser på förslaget och komma med vårt alternativ.

Livsmedelssubventionerna har just diskuterats av Einar Larsson och Arne Andersson i Ljung. Jag har ingen anledning att upprepa den debatten.

Slutligen sade Stig Josefson att jag svartmålade i mitt anförande. Nej, jag svartmålade inte, utan det var i så fall remissinstanserna som gjorde det. Nästan hela mitt anförande utgjordes av referat av vad remissinstanserna yttrat. Ett av de skarpaste svaren kom från Lantbrukarnas riksförbund, en organisation som f. ö. står Stig Josefsons parti nära.

Anf. 75 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Ja, jag sade svartmåla. Ett anförande i vilket det inte med ett enda ord anges hur man skall lösa problemen tolkar jag inte på annat sätt än som en svartmålning. Jag beklagar att vi här inte kan få något uttalande om hur man skall lösa problemen.

När man sedan säger att det förslag som har lagts fram om en finansiering av skattereformen skulle överkompensera och ge mer i inkomster än vad som skulle vara skäligt med hänsyn till kostnaderna är väl det ändå att gå händelserna litet i förväg. Det finns ju inget beslut om hur mycket man skall ta ut, utan det enda som har sagts – och det har också moderata samlingspartiet tidigare varit med om – är ju att man skall finansiera reformen. Därför får den avgift som skall tas ut för finansieringen anpassas till de verkliga kostnaderna.

Nu säger Knut Wachtmeister att man i hans parti kommer att följa den väg som Lars Tobisson i dag har talat om. Ja, men här har det ju varit oerhört många bud om finansieringen av denna reform. Jag må säga att när jag i går lyssnade till vad Ulf Adelson sade och jämför det med de uttalanden som jag refererade alldeles nyss, kan man undra var moderata samlingspartiet står när det gäller att lösa finansieringsproblemet. Hur stämmer detta? Låt oss, innan ni kritiserar ner hela förslaget, få ett klart besked om hur ni tänker er finansieringen! Att tro att reformen skall kunna finansiera sig själv är väl ändå att bortse från vad man innerst inne vet när det gäller en sådan här sak.

Anf. 76 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Stig Josefson klagade över att jag inte i mitt anförande anvisade hur man skall kunna lösa problemet. Jo, jag redogjorde för precis vad dessa fyra remissinstanser anser vara fel, men också hur man skulle kunna rätta till de felen.

Beträffande finansieringen avkräver Stig Josefson mig ett förslag. Jag har anvisat de vägar vi kan tänka oss. Men jag vill påminna Stig Josefson om att de fördragsslutande partierna själva inte har kommit med ett finansieringsförslag. Då tycker jag det är ohemult att kräva att vi från oppositionens sida skall ha ett färdigt finansieringsförslag innan vi har sett propositionen.

Anf. 77 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Om moderata samlingspartiet hade stått kvar vid den överenskommelse som träffades i trepartiregeringen och som presenterades för socialdemokraterna i de förhandlingar man hade, då hade jag inte ställt denna fråga. Men eftersom moderata samlingspartiet ifrågasätter finansieringssystemet, efterlyser jag vilket alternativ som finns.

Regeringens förslag i denna fråga kommer, men vi respekterar den regel som varit gängse här i riksdagen, nämligen att remissyttranden först skall komma in och att man skall ta del av vad remissinstanserna har sagt. Det skulle vara i högsta grad oförskämt emot de instanser varifrån man begär ett remissyttrande, om man inte skulle avvakta till den tidpunkt då de har lämnat sina svar. Det har skett senast den 15 januari. Propositionen kommer alltså.

Anledningen till att jag frågade Knut Wachtmeister vad moderaterna vill är just det som jag sade, att man inte längre står kvar vid vad vi var överens om för snart ett år sedan.

Talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 78 HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Vi byter snabbt ämne i den här debatten. Jag ber att få låna talmannens öra några minuter för att ge några synpunkter på en annan fråga, som rör rättstrygghet och kriminalpolitik.

För några dagar sedan publicerade statistiska centralbyrån, SCB, en färsk statistik över brottsutvecklingen i vårt land. Den belägger vad vi under flera år kunnat konstatera, nämligen att vi har en trend som innebär att brottsligheten totalt sett ökar. Enligt denna SCB-statistik polisanmälades ca 880 000 brott under 1981, vilket är en ökning med 2 % jämfört med 1980.

En rapport från brottsförebyggande rådet, BRÅ, visar också betydande förändringar av brottsligheten under de senaste decennierna. Sedan 1950 har de anmälda våldsbrotten mer än tredubblats, inbrotten mer än sexdubblats och rånen artondubblats. Kriminaliteten är utan tvivel ett samhällsproblem av mycket stort omfång. Det gäller inte bara i Sverige. Det finns en liknande

utveckling i praktiskt taget alla länder som kan jämföras med oss och som liksom vi öppet redovisar kriminalitetens omfattning och problem.

Brottslighetens utveckling är oroande. Det är inte konstigt om många känner uppgivenhet när, trots de många olika insatser som gjorts under senare år, några påtagliga resultat inte nås. Och med påtagliga resultat menar jag att man skall få se en minskning av antalet brott.

Men man får enligt min mening aldrig ge upp. Vi kan anta att läget skulle ha varit än värre utan de olika åtgärder som vidtagits i denna kamp mot brotten. Vi måste hela tiden, om och om igen, göra allt vad som går för att bekämpa brottsligheten och förhållanden i samhället som utgör grunden för den brottsliga verksamheten.

Den ökande brottsligheten gör behovet av effektiva ingripanden i brottsbekämpande syfte allt angelägnare. Medborgarna i en rättsstat har rätt att kräva att det allmänna skall skydda dem mot angrepp på liv, hälsa och egendom.

Kampen mot brottsligheten kräver i första hand insatser från samhällets sida. Men också sammanslutningar, företag och enskilda måste ta del i uppgiften i olika former. Att människor av varandra fordrar respekt för strafflagens bud är givetvis inte liktydigt med att inta en hård och oförsonlig hållning mot de – inte sällan socialt handikappade – personer som är kriminellt belastade.

Samhällets åtgärder mot brott måste sättas in på många olika områden. Det är nödvändigt att se kriminaliteten i dess sammanhang med andra sociala förhållanden. En försvagning av familjegemenskapen kan skapa en otrygghet för de unga som ibland får utlopp i asociala beteenden. Brister i boendemiljön och i skolan kan också leda till sociala störningar. Ungdomsarbetslösheten utgör ett allvarligt problem, som även från brottsförebyggande synpunkt måste följas noga. Ofta går vägen till kriminalitet över missbruk av olika slag. Många brott har samband med narkotikamissbruket. Att alkoholmissbruket är en starkt bidragande orsak till mycken brottslighet, t. ex. våldsbrottslighet, är sedan länge belagt genom forskning och utredningar.

Otryggheten är grogrunden för brott och annat asocialt beteende. Om barn fick känna större trygghet och känna att andra människor brydde sig om dem och gav dem handlingsmönster och insikt om nödvändigheten att ta ansvar själva, skulle nog det i sig förebygga mycken brottslighet.

Den kriminalpolitiska debatten sätter – och det är ganska naturligt – den brottslige i centrum. Men det har alltför länge och i alltför hög grad skett på bekostnad av brottsoffret – målsäganden – vars intressen lätt hamnar i bakgrunden. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning hållas skadeslös. Även om under senare år och under de borgerliga regeringarnas tid möjligheter att få ersättning för brottskador, framför allt personskador, har förbättrats, bör brottsoffrens intressen beaktas bättre än hittills. De som har utsatts för allvarliga brott måste även på annat sätt få hjälp och stöd. De skall inte hamna i en känsla av otrygghet och hjälplöshet. Situationen för kvinnor som har utsatts för misshandel och andra övergrepp kräver särskild

uppmärksamhet. Förutom samhällets åtgärder kan olika frivilliga insatser som bygger på medmänsklighet vara betydelsefulla.

Strafflagstiftningen måste bygga på att den enskilde har ett ansvar för sina handlingar samt på rättvisa och konsekvens i påföljderna. Samhället måste reagera särskilt starkt när det gäller personer som inte kan avhålla sig från våldshandlingar mot andra människors liv och hälsa eller från svårare angrepp mot andras egendom.

Herr talman! En lång debattdag här i kammaren närmar sig nu sitt slut. Det har varit en debattdag fylld av inlägg i olika frågor men framför allt av inlägg som har rört den ekonomiska politiken. Och det är naturligt, eftersom den ekonomiska politik som förs får betydelse för praktiskt taget alla sektorer i samhället.

Det ansträngda samhällsekonomiska läget får naturligtvis betydelse också för lagstiftningens omfattning och inriktning. Lagstiftning som innebär ökade kostnader för staten och kommunerna måste så långt möjligt undvikas. Det är lika viktigt att också noggrant pröva lagstiftning som lägger ökade förpliktelser på enskilda eller företag. Men även i tider då samhällsekonomin är i obalans måste rättsväsendet få de resurser som erfordras för att dess uppgifter skall kunna fullgöras på ett effektivt sätt.

Även om all brottslighet måste bekämpas, står det klart att rättsväsendets alla organ, och särskilt då polisen, inte har och inte kan få så stora resurser att de lika effektivt kan gripa in mot varje form av kriminalitet. Det kommer därför alltid att vara av betydelse hur polisens resurser fördelas mellan olika angelägna uppgifter. En prioritering till vissa arter av brott får dock inte leda till att andra kategorier lämnas helt åt sidan. Man måste vidare hålla i minnet att missförhållanden i samhället i stor utsträckning kan och bör mötas med andra åtgärder än de straffrättsliga.

Ytterst ankommer det på den lokala polisorganisationen att bedöma mot vilka slags brott tillgängliga resurser i första hand skall sättas in. Därvid kan hänsyn tas till att förhållandena varierar mellan olika delar av landet. Den reform av polisväsendet som den senaste trepartiregeringen föreslog och som riksdagen fattade beslut om i fjol ger större möjligheter till en snabb och smidig anpassning av polisens verksamhetsinriktning till regionala och lokala förhållanden.

Men några områden bör enligt min mening generellt prioriteras. Det gäller kampen mot narkotikabrotten, mot den ekonomiska och den organiserade brottsligheten och mot våldsbrottsligheten. En sådan prioritering har också skett under senare år. Vi föreslår från moderata samlingspartiets sida nu ytterligare en rad åtgärder inom dessa fält vad gäller både resurser och lagstiftningsåtgärder.

Polisens uppgift är att förebygga brottslig verksamhet och att ingripa mot den som begått brott. Men polisen har också viktiga sociala och hjälpande funktioner. Samhällsutvecklingen har inneburit påtagliga förändringar i polisarbetet. Det moderna samhällets anonymitet, brister i normanpassningen, ökade missbruksproblem och som en följd därav social utslagning, har medfört nya arbetsuppgifter för den enskilde polismannen. Detta har också

inneburit ökade risker vid tjänsteutövningen. Polisen möter ofta en välorganiserad och resursstark brottslighet. Våldsmentaliteten och bristande respekt för polisens arbetsuppgifter är påtagligt försvårande faktorer. Den enskilde polismannen löper ökad risk att hamna i en våldssituation. Den växande omfattningen av nya lagregler har också påverkat polisens arbetsuppgifter. Allmänhetens ibland avoga inställning till lagar och bestämmelser drabbar den enskilde polismannen trots att denne enbart fullföljer sina åligganden inom ramen för sin tjänsteutövning.

Jag tror att det är nödvändigt att den enskilde polismannen får känna bättre stöd från statsmakterna i sin yrkesutövning. Gjorda undersökningar har visat att befattningshavare inom polisen, särskilt då de yngre, tycker sig sakna detta stöd. Det är i hög grad ägnat att försvåra polisens arbete.

I en hård prioriteringssituation är det naturligt att den brottsbekämpande uppgiften ges hög prioritet. Den hjälpande och sociala verksamheten är emellertid viktig för polisarbetet i stort och inte minst i relationen mellan polisen och allmänheten. Här har – i synnerhet när det gäller kontakten med ungdomar – kvarterspolisorganisationen en stor och betydelsefull uppgift. Genom ökad och förbättrad kontakt mellan olika samhällsorgan skulle polisarbetet förbättras och underlättas. Detta gäller inte minst kontakten mellan polisen och de sociala myndigheterna. I polisinstruktionen är klart angivet att polisen skall samarbeta med andra myndigheter. Det borde föreligga motsvarande samarbetsskyldighet från de sociala myndigheternas sida. Ett ökat samspel och ansvarstagande skulle vara av värde bl. a. vad gäller bekämpandet av ungdoms- och narkotikabrottsligheten. Det framstår också som angeläget gentemot allmänheten att olika samhällsorgan inte har skilda målsättningar när det gäller samhällsutvecklingen i stort.

Genom att polisutbildningen nu sker på högskolenivå underlättas integrering med den övriga högre utbildningen i samhället. Detta gäller inte minst forskningen. Polisarbetet är en viktig samhällsfunktion, som motiverar ytterligare forskningsinsatser. En kontinuerligt bedriven polisforskning bör etableras med organisatorisk anknytning till polishögskolan. Moderata samlingspartiet föreslår därför medel till en professur i polisforskning.

Herr talman! Under de senaste åren har omfattande åtgärder vidtagits inom kriminalpolitikens ram för att man skall komma till rätta med narkotikabrottsligheten. Ändrade och skärpta straffbestämmelser, uppstramning av kraven för åtalsunderlåtelse, nya förverkanderegler, ökad resurstilldelning för att man skall bättre kunna beivra dessa brott, bättre kontrollmöjligheter inom kriminalvården är några av de åtgärder som kommit till.

Men vi måste gå vidare. Tekniska hjälpmedel måste kunna användas i större utsträckning vid spaning och utredning i fråga om grova narkotikabrott. Kravet på den enskildes integritet gör att det är en svår avvägning att bestämma hur långt man här kan gå. Men samhället kan inte gärna acceptera att de stora och välorganiserade brottsyndikat som det här ofta är fråga om har sådana möjligheter att samhället kommer på efterkälken i sitt arbete att skydda medborgarna mot grova brottslingar.

Det behövs också en väsentlig uppstramning av reglerna för de grova narkotikabrottslingarnas kontakter med yttrevärlden under den tid de avtjänar straff. Permissionsutredningens nyligen avlämnade förslag bör kunna ligga till grund för en mer realistisk inriktning av dessa regler.

Vi bör också ha klart för oss att vi inte kan utesluta att vi i framtiden kommer att tvingas till ytterligare straffskärpningar för olika former av narkotikabrott, inte minst för att markera samhällets otvetydiga avståndstagande gentemot narkotikabrotten och narkotikalangarna, som ju orsakar andra människor så enormt mycket lidande.

Anf. 79 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Så här skriver diktaren Ingrid Sjöstrand:

Elda under din vrede
med maktens nyheter
dämpa inte smärtan
över livet
som stjäls ifrån oss
Trösta inte din sorg
över världen
som våldtas
inför våra ögon
Elda under din vrede.

Och vi måste elda under vår vrede och reagera
därför att krigsförberedelserna är i full gång – en militarisering av hela
världen pågår,

därför att vapen utvecklas för att man skall kunna utkämpa ett
kärnvapenkrig, inte för att avskräcka ifrån det,

därför att vi, Europas folk, har utsetts att bli slaktoffer i en uppgörelse. I
Europa skall man "vinna" ett kärnvapenkrig, även om människorna måste
offras.

Vi måste reagera därför att Norden nu dras in i spänningsområdet. Över
våra huvuden skall kryssningsrobotar med kärnvapen eller kemiska vapen
passera.

Vi måste också reagera därför att en stark folklig opinion för fred nu är vårt
enda hopp!

Herr talman! Att i dagens debatt med en stark koncentration kring de
ekonomiska problemen, arbetslösheten och våra egna nationella problem
inte ägna några minuter åt det överskuggande problemet om vi över huvud
taget får uppleva en framtid känns fel. Vad är våra egna i och för sig stora
problem värda, om vi inte har en fredlig värld att se fram emot? Hur skall vi få
unga människor att helt och fullt satsa på framtidsbyggandet, om de inte kan
ha förhoppningar om fred? Är det så förunderligt att håglösheten sprider sig
bland ungdomen, när de ser att världens ledande makthavare inte ens förmår
att ha ett konstruktivt samtal? Därför tror jag att det är viktigt att frågan om

fred och nedrustning också finns med i den svenska framtidsdebatten.

Fortfarande finns det många som tror att man kan köpa sig nationell trygghet med militära rustningar, med fler alltmer avancerade flygplan och pansarvagnar. Men allt fler instämmer i dag med förre utrikes- och försvarsministern Torsten Nilsson, när han säger: "Att bygga trygghet på militär styrka är för de små staterna ett antikverat säkerhetsbegrepp. Denna syn driver ständigt försvarskostnaderna uppåt och krav reses på nya sofistikerade vapen." Alva Myrdal har länge sagt att vi köper oss allt större otrygghet till allt större kostnader.

Det är absurd att mänskligheten varje år lägger ner ca 600 miljarder dollar på militära utgifter, samtidigt som 800 miljoner människor lever på svältgränsen och i absolut fattigdom. Vi vet också, genom bl. a. Brandtrapporten, att man för priset av ett enda jaktplan får 40 000 byapotek. För priset av en enda stridsvagn får man 1 000 klassrum åt 30 000 barn!

Europa är översållat av kärnvapen. Mellan 12 000 och 15 000 taktiska kärnvapen ligger färdiga ute på förband i Europa att sättas in i det "begränsade" kärnvapenkriget – det kärnvapenkrig som politiska ledare och militärer inbillar varandra kan vinnas! Det är detta kärnvapenkrig som höga militära planerare räknar med som verklighet efter 1–2 dygns konventionell krigföring i Europa, bl. a. därför att kärnvapnen placerats så nära gränsen att de måste utlösas, annars faller de i fiendens händer. Det gäller det kärnvapenkrig där människorna måste offras för att Europa skall "försvaras".

Alva Myrdal har på ett obarmhärtigt sätt avslöjat detta i skriften *Ett kärnvapenfritt Europa*: "Varje tänkande individ i Europa vet att supermakterna håller våra länder som gisslan i sin tävlan med varandra att vara världens mäktigaste nation ---. Europa har ofrivilligt utsetts till att bli slagfältet för ett ev. storkrig mellan de båda supermakterna." Förra lördagen fick vi i TV på ett avslöjande sätt detta bekräftat, liksom hur omöjligt ett sådant "begränsat" kärnvapenkrig är.

Som om det inte räckte med det nuvarande vanvettet, skall 1983 nya eurostrategiska kärnvapen, kryssningsrobotar och medeldistansrobotar, placeras i NATO-länder i Europa. Med dessa nya kärnvapen sänks drastiskt kärnvapentröskeln. Förvarningstiden minskar till 4–6 minuter. Också Norden dras nu in i spänningsområdet. Över Norden skall kryssningsrobotar, bestyckade med kärnvapen eller kemiska vapen, passera. Om ingenting görs, står världen inför en ny våg av upprustning – denna gång med kemiska vapen. Även dessa vapen är avsedda för Europa.

Är det så förunderligt att människor i Europa och Norden reagerar, när de nu börjar inse det cyniska spel som sker med deras liv som insats? Politiska, fackliga och kyrkliga rörelser, miljögrupper och fredsgrupper kräver nu att kärnvapnen dras bort från Europa. Man kräver att de politiska ledarna skall ta sitt förnuft till fånga och sätta sig ned och föra konstruktiva nedrustningssamtal. Konstruktiva nedrustningsinitiativ är livsviktiga. Sådana arbetades fram för några dagar sedan av folkrörelserna i Sverige, och lämnades till den svenska regeringen. Här i Stockholm genomfördes en alternativ riksdag, en

folkrörelsernas riksdag. Folkriksdagen för nedrustning samlade ca 300 olika organisationer.

Alla organisationer som ville arbeta med nedrustning var inbjudna. Hela skalan från vänster till höger var representerad, dock icke de politiska moderpartierna. Deras forum är ju här i den parlamentariska riksdagen. På folkriksdagen för nedrustning skulle alla övriga organisationer få komma till tals. Närmare 500 deltagare arbetade under tre dagar. Naturligt nog fanns det meningsmotsättningar, bredden var ju stor, men det positiva var det konstruktiva och konkreta arbetet i utskottsgrupper och i plenum. Några smågrupper skulle inte kunna utnyttja folkriksdagen. Därför var det nödvändigt att samla två tredjedels majoritet för att förslaget skulle vara folkriksdagens och därmed föras fram till den svenska regeringen, att användas av den vid FN:s andra särskilda nedrustningssektion i juni i år.

Den svenska folkriksdagen för nedrustning begärde således bl. a. att regeringen vid FN-sessionen SSD II, framför förslaget om ett allomfattande vapenmatorium, dvs. att all ytterligare forskning, utveckling och utplacering av vapen bör inställas och att all framställning och lagring av nya vapen bör stoppas. Vidare att den svenska regeringen bör begära en FN-studie om unilaterala, dvs. ensidiga nedrustningsinitiativ, deras förutsättningar, möjligheter, konsekvenser och problem. Den svenska regeringen bör vidare vid SSD II kräva att rustningskostnaderna bör minska med 5 % årligen i fasta priser hos FN:s medlemsländer och att i anslutning därtill Sverige omedelbart börjar utarbetandet av en modell för nedrustning för vår egen del.

Folkriksdagen föreslog vidare den svenska regeringen att den vid SSD II bör kräva att ett FN-organ får klarlägga all internationell överföring av vapen, militära licenser och utvecklings- och forskningsresurser för militära ändamål, sammanställa och registrera dem samt föreslå åtgärder för en betydande minskning av den internationella vapenhandeln. Den svenska regeringen borde inför SSD II också verka för att FN:s medlemsländer inför fredsfostran i sina undervisningssystem på alla nivåer och att medlemsländerna intensifierar freds- och konfliktforskningen.

Folkriksdagen förde också fram förslag, direkt riktade till den svenska regeringen. Så t. ex. menade man att folkrörelserepresentanter och forskare bör ingå i SSD II-delegationen, att minst 1 % av försvarsutgiften anslås till folkrörelsearbetet för fred och nedrustning, att den svenska vapenexportlagstiftningen skärps, så att inte heller vapen av defensiv karaktär får exporteras samt att en öppen parlamentarisk kontroll och årlig öppen redovisning till riksdagen av den svenska vapenexporten sker. Den svenska regeringen bör för sin egen del inrätta ett fredsdepartement, vars ansvarsområde bl. a. bör gälla frågor som rör nedrustning/omrustning, kontroll av nationell och internationell vapenhandel, omställning från militär till civil produktion, fredsfostran och freds forskning.

Vad svensk folkriksdag för nedrustning visade upp var inte bara en djup oro och ångest över kapprustningen och alla dess konsekvenser, utan framför allt att man tillsammans kan arbeta fram konkreta nedrustningsförslag. Och det är ju detta som är det viktigaste. Katastrofen kan vi alla varna för, men

det gäller ju att få rädslan och ångesten till konkret arbete för fred och nedrustning. Ett bättre exempel och stöd för sitt internationella nedrustningsarbete än detta kan regeringen inte få.

En lång dags debatt går mot sitt slut. Alla de stora svenska problemen om arbetslöshet – inte minst för kvinnorna – sönderkörd ekonomi, försämrade sjukförsäkringsförmåner för de svaga, sviktande löften till pensionärerna, bristande framtidstro och investeringsvilja har tagit merparten av tiden. Det är i och för sig förståeligt. Men också i den här debatten måste man ge sig tid att stanna upp inför den större katastrofen, analysera den och söka efter vägar att förändra den. Då gäller det att vi var och en ställer oss de frågor som Gudrun Sundström gör i denna dikt.

Hur länge skall vi vänta
på frihet och fred, kamrat?
Själen känns som cementklumpar
när jag hör nyheter från TT.
Frihetssånger jag nynnade på,
har tystnat.
Åter blir vi hotade till döds.
Nya atomvapen.
Jag har ett barn, som jag
en gång lovade trygghet.
Hon kommer att fråga:
Vad gjorde du för freden?
Protesterade du, eller
accepterade du, att makten
kommer från kapital och våld?
En gång slår bladen ut
på trädet igen.
Blir det då tid
att sitta där och nynna
sånger om fred och frihet?

Anf. 80 MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Eftersom debatten inte på något sätt är strukturerad – ännu mindre nu i denna sena stund – har sedan en timme tillbaka väldigt olika ämnesområden behandlats, bl. a. skatter och nu senast fred och fredsforskning. Håkan Winberg har berört frågan om brottsförebyggande åtgärder. Det är svårt att på det sättet få en debatt, och jag kommer nu tillbaka till de svenska problemen.

När jag i dag har lyssnat på debatten har jag undrat över om blockpolitiken är en effektiv spärr som omöjliggör ett gemensamt ansvarstagande för Sveriges ekonomiska återhämtning. Ansvar och samförstånd verkar inte stå högt i kurs hos oppositionspartierna, varken till höger eller till vänster.

Svensk ekonomisk politik har av tradition under en lång tid haft en

förankring i mittfältet av det ekonomisk-politiska systemet. Det har också regeringens politik i dag.

Regeringens ekonomiska politik är utformad för att successivt återföra den svenska ekonomin till balans. Detta skall ske genom en kombination av offensiva åtgärder för att stärka den utlandskonkurrerande sektorn å den ena sidan och återhållsamhet med offentliga utgifter och inhemsk konsumtion å den andra. Denna inriktning angavs av folkpartiet redan i december 1980 i det tal som Ola Ullsten då höll, den s. k. Ullstenplanen. Då var budskapet: Det finns en väg ut ur svårigheterna. Det är också budskapet i dag. Vi måste både arbeta och spara oss ur krisen.

Devalveringen och momssänkningen hösten 1981 har lagt en grund för en offensiv ekonomisk utveckling. Vi hoppas nu på en industriell expansion under slutet av 1982 och en utveckling i riktning mot balans. Konjunktur-rådet inom Studieförbundet Näringsliv och samhälle säger i sin senaste rapport: "Förutsättningarna för industrin är bättre än någon gång sedan 1973." Rådet består av ett antal oberoende ekonomiska experter. Även chefsekonomen Rudolf Jalakas i Handelsbanken är optimistisk och anser i en intervju att vi är på rätt väg.

Ett konsekvent spararbete skall fullföljas. Det blir inte enbart i budgeten 1982/83, utan det måste återkomma under hela 1980-talet.

Budgetförslaget innehåller besparingar på ca 12 miljarder kronor. Det blir kännbart för de flesta, men ambitionen att skydda dem som har det bekymmersamt finns.

Pensionärer med låg eller ingen ATP får höjt pensionstillskott den 1 juli 1982.

Flerbarnsfamiljerna har fått höjda barnbidrag från den 1 januari 1982 – ett fjärdedels barnbidrag för tredje barnet och ett halvt för varje därpå följande barn.

En stor satsning görs för de handikappade – stöd till dagstidning för synskadade, fördubbling av stödet till flerhandikappade, ökat stöd till handikapporganisationerna m. m. Statens totala kostnader för handikappåtgärder beräknas till 14,8 miljarder kronor budgetåret 1982/83 mot 6,2 miljarder kronor budgetåret 1976/77.

Enprocentsmålet för u-landsbiståndet ligger fast. När vi får det litet knapert här hemma och behöver skära i kanterna på vårt välstånd, skall detta enligt folkpartiets mening inte drabba dem som har det svårast. I u-länderna svälter årligen många miljoner ihjäl. Det måste mot den bakgrunden vara något besvärande för moderaterna att i sin partimotion till riksdagen yrka på nedskärningar i biståndet. Då är det inte mycket med deras internationella solidaritet och ansvar.

Socialdemokraterna vill inte vara med och spara på offentlig konsumtion, utan aviserar ökade offentliga utgifter. Inkomstförstärkningarna till budgeten skall de åstadkomma genom att höja momsens och lägga andra pålagor på näringslivet.

Nu har socialdemokraterna hotat med att om de vinner valet i år införa kollektiva löntagarfonder. Ett sådant system är inte förenligt med marknads-

hushållningens principer. Det lär bli en överstiglig pedagogisk uppgift för socialdemokraterna att övertyga Sveriges väljare om förträffligheten av att facket skall styra och inom en ganska kort tidrymd överta en stor del av landets näringsliv. Dessutom är större delen av vår befolkning mycket negativt inställd till kollektiva fackliga löntagarfonder. Det har de flesta opinionsundersökningar visat.

Folkpartiet säger ett klart nej till löntagarfonder. Vi anser att spridningen av aktieägandet och inflytandet i företagen för de anställda måste ske på andra vägar.

Genom det frivilliga aktiefondssparandet har ett viktigt steg tagits för att tillföra näringslivet riskvilligt kapital. Den framgång som denna form av produktivt sparande haft och har är ett bevis på hur stora resurser som i form av ett frivilligt sparande kan frigöras genom gynnsamma skatteregler. Vid halvårsskiftet 1981 hade ca 265 000 nya aktie- eller skattefondskonton öppnats, och den sammanlagda fondförmögenheten var över 1 miljard kronor. Därför är det viktigt med en utökning av såväl allmänna aktiesparfonder som företagsanknutna system, och man bör också öppna möjligheten för ett frivilligt riskkapitalsparande i mindre företag.

Vi har i dagens debatt hört framstående socialdemokratiska talare som med stor energi försökt att misstänkliggöra ett system som innebär att löntagarna blir delaktiga i inflytande och förmögenhetstillväxt i företagen genom att de sparar i produktiva former på fördelaktiga villkor. Är det kanske så att man från socialdemokratiskt håll försöker bortförklara den ringa framgång man har i folkopinionen när det gäller att sälja sin fondsocialism och därför med stor ilska angriper en frivillig, populär sparform, som visar att näringslivet får sitt behov av riskvilligt kapital täckt?

Löntagarfonder i socialdemokratisk tappning betyder att Sverige ändrar hela sitt ekonomiska system och förändras från att vara en marknadsekonomi med sociala ramlagar till att bli ett samhälle med socialistisk planhushållning. Därför är det viktigt att fortsätta regeringens ekonomiska politik, enligt vilken en marknadsekonomi med sociala ramar är nödvändig, om Sverige skall klara sin ekonomiska planering och återhämtning under 1980-talet. Vi behöver alltså en konsekvent ekonomisk politik i enlighet med vad som föreslås i budget- och finansplanen för 1982/83.

Denna politik är en socialliberal politik som ligger i mitten av svensk politik, en kombination av frihet och rättvisa, ett nej både till socialism och till högerkrafter. Därför är det, herr talman, viktigt med ett starkt folkparti i Sveriges regering också efter valet 1982, ett folkparti som kan slå vakt om dessa omistliga värden. Därför är det viktigt med en liberalt inriktad marknadsekonomi som inom alla områden vill arbeta för frihet och rättvisa.

Anf. 81 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Genom valet 1976 fick vårt land en borgerlig trepartiregering. Vi socialdemokrater varnade för att en sådan regering så småningom

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

skulle sprängas sönder, bl. a. på grund av motsättningarna i kärnkraftsfrågan. Det är minst sagt svårt att i samma regering ha ledamöter och partier som dels lovar att avveckla kärnkraften till 1985 – det är i realiteten om tre år –, dels är entusiastiska anhängare till kärnkraften.

Det är ingen hemlighet för någon i denna kammare att den s. k. villkorlagen konstruerades av den borgerliga trepartiregeringen på hösten 1976 främst för att hålla ihop regeringen i kärnkraftsfrågan. Man kan naturligtvis inte heller utesluta att lagen också hade syftet att åstadkomma en säkrare avfallshantering. Vilken regering som än hade tillträtt efter valet 1976 skulle denna naturligtvis ha förbättrat säkerheten på avfallsområdet när den s. k. AKA-utredningen hade presenterats och varit ute på en bred remissomgång. Det var ju just därför som den socialdemokratiska regeringen tillsatte utredningen.

Det har redan skrivits avhandlingar om det taktiska spel mellan regeringspartierna som föregick lagens tillkomst. Men då detta är känt skall jag inte ta tiden i anspråk för att citera vetenskapliga avhandlingar. Låt mig i stället behandla sakfrågan.

Den s. k. villkorlagen innebar att kraftföretagen själva – inte regering och riksdag – skulle avgöra om upparbetning skulle väljas eller ej. Regeringen överlät därmed denna så centrala fråga till andra än politiska organ. Detta var och är naturligtvis mycket anmärkningsvärt. Den internationella debatten om kärnkraftens säkerhetsfrågor och riskerna för bl. a. kärnvapenspridning hade ju övertygande visat att riskerna för kärnvapenspridning ökade om upparbetning valdes.

Alva Myrdal beskriver t. ex. i boken Spelet om nedrustningen, som utkom på svenska 1976, den debatt som fanns också i slutet av 1960-talet. I kapitlet Att spärra spridningen av kärnvapen redogör Alva Myrdal för alla de åtgärder som är nödvändiga för att minska riskerna för att civila kärnkraftsprogram skall kunna bidra till spridning av kärnvapen. Ett förslag är en internationalisering av anriknings- och upparbeitungsanläggningarna, ett krav som också i åtskilliga sammanhang har framförts av svenska delegationer, ofta under ledning av Inga Thorsson.

Men man behövde egentligen inte läsa Alva Myrdals eller någon annans arbeten för att inse de här riskerna. Remisserna över den s. k. AKA-utredningen gav tillräcklig vägledning för att avstå från upparbetning.

Det socialdemokratiska svaret på trepartiregeringens förslag till villkorlag var klart och entydigt:

1. Upparbetning borde inte tillåtas så länge riskerna för framställning av kärnvapen av det högaktiva avfallet fanns.
2. Några förberedelser för svensk upparbetning borde inte starta.
3. Kraftföretagen skulle inte få träffa avtal om upparbetning utomlands så länge bl. a. risken för kärnvapenspridning kvarstod.

Den borgerliga riksdagsmajoriteten tog tyvärr ingen hänsyn till den socialdemokratiska oppositionens uppfattning och för den delen inte heller till experternas och remissinstansernas synpunkter.

Sedan känner vi till hur det gick. Den 5 oktober 1978 godkände dåvarande energiministern Olof Johansson Vattenfalls och Forsmarks Kraftgrupp AB:s avtal med det franska bolaget Cogéma.

Så långt historien från riksdagens och regeringkansliets korridorer – men utanför det här huset har centern visat upp ett annat ansikte.

Det hade gått ungefär ett halvt år sedan energiministern Olof Johansson godkände uppdragsavtalet, då det som så småningom kom att kallas linje 3 fastställde sin plattform inför folkomröstningen. Den plattformen blev sedan en valsedel. På denna skrev man, att uppbyggnad inte skulle tillåtas.

Jag och många med mig deltog i möten och debatter under folkomröstningen. De centerpartister som deltog stödde häftigt och ivrigt valseldens text. Man skapade ute bland uppriktigt övertygade kärnkraftsmotståndare intrycket av att centern var emot uppbyggnad.

Ändå var det centerns statsråd som hade godkänt uppdragsavtalet med Cogéma.

I höst är det valrörelse igen. Det har märkts på centerns agerande under de senaste veckorna. Strax före jul presenterade tre kända centerpartister en märklig artikel, där man tog avstånd från uppbyggnad. Skälet var att det nu hade kommit fram nya fakta som belade riskerna för kärnavapensspridning, skrev man i artikeln. Dessa s. k. nya fakta talade man om i det internationella nedrustningsarbetet redan för ungefär 15 år sedan. Jag tror, herr talman, att det i stället var tanken på en kommande valrörelse – och inte nya fakta – som gjorde att bl. a. fru Hambræus och herr Granstedt försökte med detta beklämmande hyckleri.

Tanken på valrörelsen och på det faktum, att centern nu skall möta de väljare som man arbetade tillsammans med i folkomröstningskampanjen har också avsatt andra spår. I en partimotion från centerpartiet krävs att uppbyggnad inte skall tillåtas. Man behöver varken vara folkpartistisk energiminister eller professor i statskunskap för att fundera på det märkliga faktum, att statsministerns parti presenterar förslag i riksdagen som går stick i stäv mot regeringens politik på det här området.

I den förvirrade situation som uppstått har vi nu fått hjälp med tolkningen av den här centermotionen.

Frågan ansågs utagerad efter överläggningar mellan energiministern och statsministern. Och centerns gruppleddare herr Mattsson tycker inte att regeringen skall behöva bli oense i frågan. "Att-satsen innebär ju ingen preciserad hemställan, eftersom där inte finns något direkt nej till uppbyggnad", säger han i en tidningsintervju i ett försök att använda vår riksdags ibland byråkratiska skrivregler för att fly bort ifrån problemet och regeringsskrisen.

Men dagen efter konstaterar ordföranden för centerkvinnorna Gunnel Jonäng, att centern inte skall pruta på något i energimotionen. I ett uttalande frågar hon: "Är det innantilläsningsförmågan eller tolkningsförmågan som sviktar hos politiker och journalister?"

Nr 71

Onsdagen den
3 februari 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Det framgår inte av tidningsreferaten om kritiken riktar sig emot herr Mattsson, emot statsministern, emot den folkpartistiske energiministern eller emot oss som tror att man menar allvar, när man skriver något i en riksdagsmotion. Vem representerar centerns verkliga uppfattning när det gäller upparbetning av kärnbränsle? Är det statsministern och statsrådet Olof Johansson eller är det riksdagsledamöterna Pär Granstedt och Birgitta Hambræus? Ja, herr talman, jag skulle med glädje avvakta nattens och morgondagens debatt för att om möjligt få ett svar på den frågan.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

9 § Kammaren åtskildes kl. 23.43.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert